

L'EDUCADOR SOCIAL COM DAM

DELEGAT D'ASSISTÈNCIA AL MENOR

Autor: Martín Pérez Perkal

Tutor: Xavier Ventura

Data de presentació: Juny 2009

L'EDUCADOR SOCIAL COM DAM

DELEGAT D'ASSISTÈNCIA AL MENOR

Autor: Martín Pérez Perkal

Tutor: Xavier Ventura

Data de presentació: Juny 2009

Justícia Juvenil * Mesures Penals Alternatives * Delegat d'Assistència al Menor*
Educació Social* Pla d'Estudis 1999

ÍNDEX

1. Introducció	5
1.1. Justificació del treball	5
1.2. Objectius del treball.....	6
1.3. Estructura del treball	7
2. Antecedents i evolució històrica (recorregut històric de la figura professional del DAM fins l'actualitat)	9
2.1. La llibertat Vigilada i els delegats del Tribunal durant la Postguerra.....	11
2.2. La llibertat vigilada durant els anys setanta	12
2.3. La llibertat vigilada durant els anys vuitanta i noranta.....	13
2.4. Justícia Juvenil en Medi Obert a l'actualitat.....	18
3. Les mesures judicials en Medi Obert	19
3.1. La Llibertat Vigilada.....	20
3.2. Els Serveis en Benefici de la Comunitat.....	21
3.3. Tractament Ambulatori.....	23
3.4. Convivència amb una altra persona, família o grup educatiu.....	24
3.5. Programa d'assistència a un centre de dia.....	25
3.6. Programa de permanència de cap de setmana al domicili.....	25
3.7. Programa de realització de tasques socioeducatives.....	26
4. Organització i funcionament dels equips de medi obert. Marc Legal	27
4.1. Equips i tècnics de medi obert (DAMs)	28
4.1.1. Composició i reunions d'equip	28

4.1.2. Les funcions dels Equips i Tècnics de medi obert.....	29
4.2. Aspectes processals rellevants.....	32
4.3. Referent a les mesures	33
4.3.1. Execució de les Mesures de Medi Obert.....	33
4.3.2. Programes d'execució de la mesura, d'intervenció i informes de Seguiment.....	37
4.3.3. Recursos per a l'execució de les mesures i intervenció.....	40
5. Metodologia d'Intervenció en Medi Obert i el perfil professional.....	41
5.1. Com entenem la intervenció en Medi Obert.....	41
5.2. Elements que configuren la metodologia d'intervenció en Medi Obert:	43
5.2. a) Identificar Necessitats i determinar Objectius.....	44
• Avaluació de necessitats.....	44
• Àmbits i àrees d'intervenció.....	47
5.2. b) El procés d'intervenció.....	50
• Fases del procés d'intervenció.....	51
•	E
estratègies, tècniques i habilitats que poden ser utilitzades pel DAM segons les fases d'intervenció	62
i) Estratègies, tècniques i habilitats de la relació directa.....	62
ii) Estratègies, tècniques i habilitats de la relació indirecte.....	73
5.2. c) L'avaluació.....	74
• Modalitats d'avaluació.....	76
• Tècniques d'avaluació.....	77
6. Competències de l'Educador Social com a DAM.....	79
6.1. Competències : Coneixements, Habilitats i Actituds.....	79
6.2. Graella de relacions amb nou pla d'estudis.....	86
7. Coneixements i continguts del Pla d'Estudis de 1999.....	100

8. Conclusions generals.....	111
9. Bibliografia	113

1. Introducció

1.1. Justificació del treball

A l'hora de triar el tema de treball, en primer lloc vaig tenir en compte dos aspectes rellevants viscuts durant el Pràcticum realitzat al curs 2005/06 en el Centre de Menors de Justícia Juvenil a Montilivi (Girona). Per una banda, entrava per primer cop en contacte amb l'àmbit de justícia juvenil i tot el que això comporta (conèixer perfil d'usuaris, les tasques i funcions més rellevants i específiques de l'educador, característiques del sistema judicial, índex de reinserció existent, etc.); i per l'altra, com a efecte concomitant, començava a evidenciar la desconexió entorn l'àmbit d'intervenció concret i a relacionar-la amb la formació dirigida al llarg de la diplomatura.

En segon lloc, i de forma paral·lela, em vaig adonar que a mida que incorporava coneixement específic i experiència pràctica en la intervenció de caire reparadora amb menors i joves infractors i els recursos i serveis existents, anava evidenciant les limitacions educatives convergents que es veien determinades pel context de treball privatiu de llibertat. Aquesta apreciació personal, es va veure corroborada posteriorment al contrastar-la amb els estudis¹ publicats per la Direcció General de Mesures Penals Alternatives i de Justícia Juvenil en relació amb la reinserció dels menors i joves atesos des dels diferents serveis de què disposa segons mesura resolta. En aquests, tal i com es preveia, es reflectia un major percentatge de reinserció positiva en aquells casos on la intervenció educativa es realitzava en Medi Obert, plantejant Mesures Penals Alternatives en comptes d'internament en Centre Educatiu.

---

¹ Capdevila, M; Ferrer, M., Luque, E. (2005). La reincidència en el delictes en la justícia de menors. Barcelona CEJFE. Col·lecció Justícia i Societat núm. 26

Partint d'aquestes característiques diferencials dins un mateix àmbit d'intervenció, vaig començar a sentir interès per aprofundir el coneixement referent a la intervenció educativa a través de mesures no privatives de llibertat, i consegüentment, entorn la figura i tasca professional del DAM (Delegat d'Assistència al Menor), com a tècnic de medi obert responsable de garantir la programació-planificació de la intervenció educativa, execució d'aquesta, i el compliment efectiu de la mesura imposada pel jutge al menor. Per aquest fet, vaig aprofitar totes les oportunitats que se'm presentaven durant les pràctiques al centre d'internament per conèixer de manera indirecte les funcions d'aquest i veure reflectides les intervencions realitzades a través dels informes corresponents als diferents menors que, prèviament a l'ingrés, havien estat subjecte a mesures en Medi Obert.

A partir d'aquesta inquietud personal i vivència professional i, coincidint que amb la regulació-reconeixement progressiu de la figura professional de l'educador social a aquest li pertocaria exercir de DAM, he considerat important poder donar a conèixer aquest àmbit d'intervenció concret i precisar les característiques i competències professionals requerides, amb l'objectiu de començar a establir l'àmbit com una sortida professional coneguda i més convencional per a l'educador, i alhora, determinar quins dels continguts i processos esguardats des d'algunes assignatures troncales i obligatòries de l'antic Pla d'Estudis de 1999, propiciaven una formació més acurada per al desenvolupament correcte d'aquesta tasca.

1.2. Objectius del Treball

Objectiu General: Realitzar una descripció i anàlisi del sistema de funcionament de justícia juvenil en medi obert i, concretament, la metodologia de treball dels DAM, per tal d'evidenciar les competències requerides a l'hora de desenvolupar l'exercici professional d'educador social com a DAM tot exposant

un anàlisi de la formació acadèmica impartida al llarg de la diplomatura d'Educació Social en relació a aquests requeriments.

Objectius Específics:

- Donar a conèixer la evolució, funcions, tasques i característiques professionals generals de l'educador social dins l'àmbit de justícia juvenil, concretament en Medi Obert com a Delegat d'Assistència al Menor (DAM).
- Promoure el coneixement entorn l'àmbit de justícia juvenil i les mesures penals alternatives.
- Identificar i definir les habilitats, actituds i coneixements considerats prioritaris per a exercir les funcions d'educador social com a tècnic de medi obert (DAM) des de la metodologia de intervenció estipulada i experiències professionals diverses.
- Fomentar la reflexió entorn la competència professional requerida en l'àmbit concret, i la relació d'aquestes amb les bases competencials previstes per al futur pla d'estudis.
- Aportar informació específica entorn continguts i coneixements desenvolupats durant la titulació d'Educació Social i les experiències d'aprenentatge que s'ofereixen des d'algunes de les assignatures troncales i obligatòries establertes al Pla d'Estudis de 1999, segons relació amb competències professionals requerides pel perfil professional de DAM.

1.3. Estructura del treball

Un cop exposat l'objectiu general i els específics, i després de precisar les motivacions personals i professionals que m'han determinat per seleccionar el tema concret del treball, passaré a introduir l'àmbit de la justícia juvenil a

través del recorregut històric que ha propiciat el sorgiment de la figura professional del DAM tal i com es coneix a l'actualitat.

Seguidament, exposaré les diferents mesures judicials existents en Medi Obert per tal de contextualitzar el tipus d'intervenció i especificar els condicionants existents en aquesta segons la mesura establerta i les impositcions judicials concretades. En aquest sentit, en un quart apartat es donarà a conèixer el marc legal vigent, on es destacarà i s'analitzarà de manera especial, la legislació que orienta i regeix la pràctica professional del DAM.

En un cinquè apartat, i amb la intenció de donar a conèixer pregondament la intervenció educativa del tècnic de medi obert i les competències que requereix per tal de desenvolupar-la, es descriu exhaustivament la metodologia emprada tot emfatitzant aquells aspectes més rellevants per tal de poder desenvolupar el sisè punt del treball. En aquest, i partint de la experiència professional viscuda durant el Pràcticum, i de les bases metodològiques establertes i descrites anteriorment, procediré a seleccionar, analitzar i sintetitzar els diferents coneixements, habilitats i actituds inferides per tal de constituir-les com a competències bàsiques requerides per a l'exercici professional concret. Posteriorment, i per tal d'albirar l'adequació amb el futur pla d'estudis previst, s'interrelacionaran en una graella, les competències consignades del DAM amb les que es plantegen transmetre i desenvolupar al llarg del nou pla d'estudis d'Educació Social segons el Llibre Blanc de Títol de Grau en Pedagogia i Educació Social.

A continuació, i com a setè apartat relacionat amb l'objectiu general del treball, s'evidenciaran les relacions més significatives existents, per l'analogia presentada, entre els continguts i competències a desenvolupar d'aquelles assignatures troncales i obligatòries del pla d'estudi de 1999, i les inferides al llarg del treball per a exercir de DAM.

Al vuitè apartat es relacionaran les conclusions pertinents, i en acabat, es referirà la bibliografia consultada al llarg del treball en el novè i últim apartat.

2. Antecedents i evolució històrica²

En la nostra cultura Occidental s'han produït importants transformacions en relació al concepte social de la infància, que vénen determinades pels canvis d'actitud dels adults vers els menors. La jurisdicció de menors amb entitat pròpia i independent de la jurisdicció ordinària, sorgeix a finals del segle XIX. El primer Tribunal de Menors comença a funcionar a la ciutat d'Illinois (Chicago) el 1899, amb el propòsit de sostraure al nen i a l'adolescent del procediment penal ordinari i d'elaborar programes d'actuació específics per a ells. Això fou possible gràcies a l'acceptació de la idea que no es pot considerar el menor responsable dels seus actes d'igual manera que l'adult; i també, a l'apreciació de la importància de factors ambientals, familiars i socials en la formació i socialització del menor. La Declaració dels Drets del Nen, aprovada en l'Assamblea General de Nacions Unides el 20 de Novembre del 1959, i la firma de la Convenció sobre els Drets del nen en l'Assamblea General de 1989 confirmen legalment com s'ha avançat en els darrers segles i han suposat un canvi històric.

Pel que fa al marc jurídic dirigit als menors, podem dir que el primer text que es va crear a l'Estat Espanyol va ser la **Llei de bases del 2 d'Agost de 1918** en la que es preveu el desenvolupament judicial i administratiu de la protecció de menors.

Fins a principis del s. XX el tractament dels menors "desviats" a Espanya havia seguit la doble via de l'"hospici" (funció protectora) , per a orfes i rodamóns, i de la presó (funció reformadora), per als infractors de la Llei Penal. Respecte a aquests últims, els successius codis penals que van anar apareixen des del 1822 (el de 1848, 1870,...), van restringir l'aplicació de la llei penal comú a

---

² CEA D'ANCONA, Mª A. (1992): La Justicia de Menores en España. Centro de Investigaciones Sociológicas. Siglo XXI de España Editores, S.A.: Madrid.

determinades edats i circumstàncies, que van anar augmentant amb el pas del temps. Tot i això, fins el 1919 els menors eren jutjats pel mateix tribunal que jutjava els majors d'edat penal. En aquesta mateixa data comença a actuar el primer Tribunal Tutelar de Menors a Espanya situat a Bilbao, el segon a Tarragona i, el tercer a Barcelona. La seva missió era, no només tutelar i protectora cap a aquests menors, sinó també funcional per a la societat, donat que els seus procediments especials tenien un sol objectiu: **aconseguir que el menor no es convertís en un delinqüent**. Durant la vigència d'aquesta jurisdicció especial, ningú va dur a terme un estudi rigorós per tal de verificar si aquests objectius essencials s'estaven aconseguint. Es donava per suposat que o no hi havia alternativa o els objectius s'estaven aconseguint, malgrat que la insatisfacció amb el sistema anés creixent fins a desembocar en una modificació total d'aquesta jurisdicció especial. Nombrosos estudis arriben a la conclusió que els Tribunals de Menors no van complir els objectius manifestos, però sí compliren els objectius latents en una sistema paternalista-autoritari.

El 1925 es constitueix la Comissió Directiva dels Tribunals Tutelars (per Reial Decret de 15 de juliol). Entre les modificacions que efectua destaquen dues: primer, l'ampliació de la competència del Tribunal, dels 15 anys que marcava la Llei del 1918 als 16; segon, l'especialització dels càrrecs de president, vocals, secretaris, en estudis d'enjudiciament i protecció de menors. Altres revisions de la Llei original s'efectuaren el 1931, 1942 i 1944. El 1948 s'aprova un nou text legal (per Decret de 2 de Juliol) que fa una fusió dels anteriors.

És en aquest moment històric quan, el primer president del recent estrenat Tribunal de Menors de Bilbao, Gabriel María de Ybarra, comença a dibuixar la **idea de reeducació** en el **propri medi del menor**.

El menor no pot ser corregit a la seva pròpia llar, es planteja com a solució aplicable en la facultat reformadora la separació del menor de la seva família. Ha de corregir-se en la llibertat vigilada, on el delegat tècnic supleix la insuficiència d'aptituds educatives de la família. Santiago Castiella al 1952.

Així, el **delegat del Tribunal** exercirà les mesures de **llibertat vigilada**, imposició de vigilància i semilibertat (en les denominades cases de família). La

consolidació de totes les mesures en medi obert diferents de l'internament convencional és, en aquest moment, fruit de pedagogs de renom, com Pedragosa i la seva Casa de Família.

2.1. La llibertat vigilada i els delegats del Tribunal durant la Postguerra:

En l'article 11 del Reglament per a la execució de la Llei de Tribunals Tutelars de Menors, es determina que el delegat serà una "persona d'un sexe o un altre, amb més de 23 anys i de reconeguda moralitat" (Ortuondo, 1956)

Es reconeixen tres tipus de dedicació de delegats:

Delegats Professionals: són els delegats en cap, que han de ser tècnics i especialistes en les funcions del seu càrrec i amb dedicació exclusiva a aquesta activitat. L'existència d'aquests delegats es va limitar pràcticament als tribunals de les grans capitals.

Delegats de vocació social i tècnics: han de tenir una especialització acreditada i per als quals es van preparar els Cursos d'Estiu de Vitòria. *Són mestres de primària, habituats al tracte de nens per la seva professió, no són professionals ja que no és la delegació prop dels menors la única activitat, sinó que la comparteixen amb l'ensenyament.* Ortuondo, 1956.

Delegats Cooperadors: no se'ls exigeix cap tipus de preparació ni especialitat tècnica i ocupen càrrecs sempre gratuïts. *Interessats en els problemes socials de la infància i dotats, naturalment, del sentit de la bondat, consell i guia moral i pràctica.* Ortuondo, 1956.

Entre els **objectius** que es consideren com a bàsics en la funció del delegat, destaca: no abandonar la sort del nen, sinó dirigir-la; vigilar-ne l'assistència a

l'escola, incitar-lo perquè hi vagi i renyar-lo quan no hi assisteixi; ser prototip d'exemplaritat perquè en copii el nen (referent) ; fer-li aflorar els sentiments de noblesa i de bondat i desterrar-ne tota enveja o ressentiment (valors socials positius).

El mateix Moreno Moreno (1952), sota una influència ideològica molt concreta, definia la mesura de llibertat vigilada determinada pel context polític-social de la època.

Durant aquesta època la situació de llibertat vigilada evoluciona lentament i sempre com a mesura subsidiària de l'internament. En una enquesta realitzada a tots els Tribunals Tutelars d'Espanya durant la dècada dels seixanta s'intenta recollir el treball qualitatiu dels delegats. S'identifiquen **tres eixos** que estructuraven el **treball** d'aquest professional en el moment:

La visita del delegat al col·legi de reforma o de protecció.

Les visites domiciliàries a la família o entrevistes amb el menor.

El treball en equip, que implica reunions periòdiques entre delegats, i el treball coordinat amb altres professionals.

2.2. La llibertat vigilada durant els anys setanta:

A la fi dels anys setanta troben noves perspectives en el món de l'educació. La UNESCO declara el 1970 l'Any Internacional de l'Educació, coincidint a l'Estat Espanyol amb la promulgació de la Llei General d'Educació (LODE)

Així mateix, es potencia la llibertat vigilada des de la seva vessant més pedagògica i es configura d'una forma molt acurada el contingut d'aquesta mesura a l'alçada dels nous temps.

Orive (1969) estudia les relacions ad intra, que engloben la comunitat familiar, i després ad extra, a saber, l'escola, la comunitat-entorn, allò extraescolar...

Llibertat vigilada com a síntesi entre educació familiar i les forces col·lectives de la vida pública que influeixen sobre el menor, la llibertat vigilada ha d'aconseguir neutralitzar o dissipar el contrast entre les forces col·lectives i compensar les mancances de l'educació familiar. Orive 1969.

Orive proposa el **pedocentrisme** com a reforma del sistema de protecció de menors.

La posada en marxa de dos serveis tècnics (psicòleg, psiquiatra i pedagog), i del fons de promoció (estudiantil, laboral i de lleure), va pretendre vitalitzar les funcions dels delegats del tribunal i es proposava la creació sota l'alta direcció del jutge, d'un sistema tancat d'educació en medi obert.

Aquests serveis tècnics, amb els consegüents fonts de promoció, van ser gairebé insuficients per donar resposta a les necessitats creixents. *Potser és la manca de preparació dels pocs delegats existents, la major dificultat per complir la comesa assignada.* Ortego Costales (1977)

2.3. La llibertat vigilada durant els anys vuitanta i noranta:

La figura del delegat tècnic de llibertat vigilada, prevista en la Llei de tribunals tutelars de menors de 1948, i les seves funcions, van quedar poc arrelades en la època anterior als anys vuitanta. En canvi, després de les transferències a la Generalitat de Catalunya en matèria d'Institucions Públiques de Protecció i Tutela de Menors (reial Decret 1291/1981 del 5 de juny) es defineix el perfil del **delegat d'assistència al menor** (el DAM), diferent en molts aspectes a anteriors concepcions, no amb funció fiscalitzadora, sí d'integració d'educació i control. Fins aquest moment, els delegats encara no eren exclusivament professionals (recordem els anomenats *delegats de vocació social* i els *delegats cooperadors* que ja treballaven amb menors a la dècada dels cinquanta) sinó que, com gairebé la resta de professions assistencials i educatives, combinaven personal tècnic i voluntari no qualificat a l'hora de realitzar les diferents intervencions. Això provocava la manca de coherència en la metodologia utilitzada i feia dependre l'èxit o la qualitat de la intervenció de les capacitats i habilitats personals del delegat en qüestió. La creació oficial d'aquests professionals també ha permès la intervenció en medi obert, ja que abans de la seva creació els tribunals tutelars de menors només podien imposar les mesures judicials d'internament o amonestació i, en canvi, no es podia aplicar la mesura de llibertat vigilada per manca de mitjans.

Durant aquests anys posteriors, es dóna un procés de transformació constant en el sistema de justícia de menors a Catalunya que permet arribar als '90 amb un bon nivell de qualitat i amb una part important dels serveis amb que actualment es compta. Transferència no material o de creació de nous recursos únicament, sinó **conceptual** (idea de justícia de menors, sistema, funcions i valors):

- Des de la reinstauració de la Democràcia al nostre país, la jurisdicció de menors ha experimentat canvis importants en els seus aspectes orgànics i substantius.

Amb la promulgació de la Constitució Espanyola l'any 1978 i dels Estatuts d'Autonomia es tenia en compte aquest aspecte; en l'article 9.28 de l'Estatut s'hi assenyalava la competència exclusiva de la Generalitat de Catalunya en matèria d'Institucions Públiques de Protecció i Tutela de Menors, respectant la legislació civil, penal i penitenciària. Al seu temps, el Decret 453/1981 es proposava reestructurar el Departament de Justícia i crear la Direcció General de Protecció i Tutela de Menors, en la qual s'establiria el Servei d'Estudi i Acció Preventiva. Entre 1984 i 1985 es transferiren a la resta de les Comunitats Autònomes les competències corresponents a la protecció de menors, exercida fins llavors per l'antic Consell Superior de Protecció de Menors.

Al llarg de la època doncs, es desenvolupa una concepció *individualitzada, globalitzadora, responsabilitzadora i compensatòria* de la intervenció amb els menors. A partir del 1981 es donaren polítiques que permetien aquests tractaments individualitzats afavorits per les orientacions i recomanacions dels diferents organismes internacionals (Nacions Unides i el Consell d'Europa), ja que es posaven en contradicció amb molts aspectes d'una legislació espanyola anacrònica i mancada de correspondència amb els principis de la Constitució: a través d'una posició activa i de renovació constant s'arriba a una territorialització feta, important dotació de recursos materials i humans, i a

l'establiment d'uns principis i orientacions coherents amb el moment històric i social (no anacronisme).

- La Llei de Protecció de Menors de l'any 1985 (Llei 11/1985), significarà la primera legislació posterior a la Constitució Espanyola del 1978 sobre el tema de menors a tot l'Estat. Es presenta com a instrument promotor dels principis i regulador del contingut tècnic i administratiu que hauria de regir les polítiques d'atenció a la infància i adolescència, així com les actuacions de prevenció i tractament de la delinqüència juvenil.

El **tractament en medi obert** (resposta penal que possibilita la execució en la pròpia comunitat del jove) és, sens dubte, l'eix vertebrador de la nova concepció del menor com a subjecte d'uns drets i al qual s'ha d'exigir uns deures o unes responsabilitats segons l'estat i el grau de maduresa que presenti. Segons l'article 40 d'aquesta mateixa Llei, el tractament en medi obert consisteix en *l'atenció individualitzada al menor, dirigida cap a la reinserció d'aquest en la societat, incidint en la seva família i utilitzant els recursos comunitaris del seu entorn social.*

Amb la posta en marxa d'allò previst per la Llei Orgànica 6/1985 de l'1 de juliol del Poder Judicial, es posen en funcionament a Barcelona els dos primers **jutjats de menors**, que substituirien els anteriorment denominats tribunals tutelars de menors.

- Al mateix temps, i atenent la Llei 21/1987 de l'11 de novembre per la qual es modifica el Codi Civil i la Llei d'enjudiciament civil en matèria d'adopcions, la facultat protectora és encomanada a les comunitats autònomes i, per tant, desjudicialitzada dels recentment estrenats jutjats de menors. La **desjudicialització** de les situacions de desemparament i desprotecció per la qual les comunitats autònomes poden exercir la tutela automàtica dels menors víctimes de maltractaments, suposa el primer pas per a la separació entre la facultat reformadora i protectora, atribuïnt a l'administració civil la competència sobre els temes relacionats amb la protecció i tutela de menors.

El Decret 332/2988 va significar l'assignació d'aquestes funcions al nou Departament de Benestar Social (Direcció General d'Atenció a la Infància),

deixant les funcions relacionades amb la facultat reformadora al Departament de Justícia a través de la nova Direcció General de Justícia Juvenil. D'aquesta manera, l'**assistència educativa** que presentaven els delegats d'assistència al menor mitjançant l'execució de la Vigilància Protectora per ordre judicial deixa de donar-se i aquests tècnics s'especialitzen en la **intervenció amb joves infractors**.

Des d'aleshores, i pel que fa a les competències en reforma de menors, s'ha anat avançant en la configuració d'un model de justícia juvenil que es fonamenta en uns principis bàsics d'actuació, de caràcter educatiu, encaminats a facilitar els processos d'inserció social.

Paral·lelament s'estan donant dos fenòmens destacables :

La **descentralització**: ha significat la transferència (des del 1981 fins el 1985) a la major part de comunitats autònomes de les competències en matèria de Protecció de Menors i de Serveis Socials que inclouen el tractament de la delinqüència juvenil.

La **desinstitucionalització**: el desinternament massiu ha estat el comú denominador de les incipients polítiques autonòmiques d'atenció al menor.

L'execució de les mesures judicials en el medi obert, mitjançant un servei específic, es va iniciar l'any 1982. L'esforç inicial dels professionals i responsables tècnics va ser molt important, ja que es van haver de dur a terme diverses tasques paral·leles:

Millorar la qualitat de la intervenció, avançar en la definició del model de treball, elaborar els aspectes metodològics, aclarir i delimitar el rol professional, coordinar-se amb la instància judicial, amb els serveis comunitaris, etc..

L'any 1985 i, amb la modificació del Codi Civil, desapareixen els Tribunals Tutelars de Menors i s'imposa una diferència en el tracte a menors delinqüents i a menors desamparats.

Així, fins el moment, tots eren atesos pel mateix organisme (Direcció General de Protecció i Tutela de Menors), a partir de la llei del 1985 es creen dues

noves Direccions Generals que intentaran desenvolupar dues funcions diferenciades, la protecció i la reinserció.

- Des de 1990 a Catalunya es dona una resposta alternativa davant els fets delictius amb la intencionalitat de potenciar la voluntat i capacitat reparadora del dany comès. Transició des de l'antic *model protector* (passar d'una Justícia de la Discrecionalitat i de les Necessitats), cap a un *model educatiu i responsabilitzador* (de Garanties i Drets).

1991-sentència del Tribunal Constitucional propícia promulgació de la Llei Orgànica 4/92 reguladora de les competències i del procediment dels Jutjats de Menors, mentre no s'elaborés una nova Llei Penal Juvenil. Aquesta introdueix una sèrie de reformes importants de les quals en destaquen, entre d'altres: garanties processals; instrucció a càrrec de fiscalia; marge d'edats: 12 a 16 anys; temps màxim de la mesura: 2 anys; catàleg ampliat de mesures....

El 1995 entra en vigor la Llei Orgànica 10/95 (nou codi penal).

1996- el Departament de Justícia crea la Direcció General de Mesures Penals Alternatives i Justícia Juvenil (DGMPAJJ), per unificar la execució de les alternatives a la presó del menors i joves i la dels adults, gestionar els Equips d'Assessorament Tècnic als òrgans judicials de la jurisdicció penal i civil, i els Programes i Serveis d'Atenció a les Víctimes de delictes.

- Finalment, l'any 2000 s'aprova la **Llei Orgànica Reguladora de la Responsabilitat Penal dels Menors (5/2000)**, adoptant com a referència la dels països amb un model de justícia basat en **el respecte dels Drets i Garanties dels Menors** i en la **implicació de la comunitat en la seva inserció social**.

2.4. Justícia Juvenil en Medi Obert a l'actualitat

Actualment, Catalunya disposa d'un model adequat i consolidat de Justícia Juvenil, desenvolupat (com hem vist), al llarg dels anys amb la participació de l'administració, el sistema judicial, els professionals i les entitats del sector. Aquest model ha pogut també assentar-se sobre les bases sòlides a partir de l'aprovació de dues lleis amb plantejaments molt avançats, la **Llei Orgànica 5/2000 de Responsabilitat Penal dels Menors**, abans esmentada, i la **Llei del Parlament de Catalunya 27/2001 de justícia juvenil**, que té per objecte regular les funcions que ha de complir l'Administració de la Generalitat en l'execució de les mesures, el desplegament dels programes que donen suport als processos de reinserció, i establir el règim de participació i col·laboració d'entitats públiques i privades. Posteriorment, i instat pel desplegament legislatiu concret, s'aprova el Reglament de la Llei Orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors, mitjançant el **Reial Decret 1774/2004, de 30 de juliol**. Entre d'altres aspectes, i pel que refereix al DAM, amb la publicació d'aquest decret, s'estableixen les regles específiques per a l'execució de determinades mesures no privatives de llibertat (Secció 2a).

Finalment, i com a darrera disposició administrativa dictada per tal de garantir una aplicació del marc legal vigent mitjançant una actuació uniforme, es formula la **Circular 1/2006, de la Direcció General de Justícia Juvenil, sobre disposicions comunes d'organització i funcionament dels equips de medi obert**.

Ens hauríem contextualitzar en aquestes per entendre el desenvolupament que ha sofert la jurisdicció penal de menors, la figura del DAM, i el marc sobre el qual es sustenten les actuals mesures penals aplicades en l'àmbit dels menors o joves infractors.

3. Les mesures judicials en Medi Obert

En aquest apartat es fa referència a les diferents mesures penals de medi obert que actualment s'estan aplicant als menors o joves infractors. Per tal de referir-les, s'ha de fer esment a la Llei orgànica 5/2000 on són previstes, concretament a l'article 7.1..³ Com a característica fonamental, les diferents mesures enumerades, no impliquen la privació de llibertat del jove o menor. D'aquesta manera, l'execució de mesures en Medi Obert, ofereix la possibilitat de donar respostes penals a la delinqüència juvenil, aplicant les penes imposades en la pròpia comunitat del menor o jove. L'aplicació d'aquests tipus de mesures s'entén com una mostra de la diversitat de reaccions que hi ha enfront la delinqüència i no, únicament les basades en la privació de llibertat. El fet que aquestes mesures s'executin estant el menor o jove en règim de llibertat, proporciona un medi oportú per intervenir en el seu entorn familiar i social, cosa que permet fer un seguiment positiu del seu procés de socialització, continuar i/o millorar els vincles de les relacions existents, usar de forma prioritària tots aquells recursos de la pròpia comunitat, i assolir els objectius següents:

- La integració del menor o jove i la participació i integració de la comunitat en la resolució del conflicte.
- Garantir l'atenció al menor o jove en els àmbits de la salut, l'educació, el lleure i el treball.
- El suport al procés d'inserció social.

---

³ Publicacions informàtiques a gencat/ Departament de Justícia: *Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors; i Reial decret 1774/2004, de 30 de juliol, pel qual s'aprova el Reglament de la Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors. (BOE 209, de 20-8-2004)*

- La implicació de la comunitat, mitjançant acords i convenis de col·laboració amb altres departaments, ajuntaments, consells comarcals i entitats del sector associatiu.

Per a l'execució de les mesures de medi obert la Direcció General de Justícia Juvenil ha elaborat diferents programes d'execució, efectuats pel DAM i estructurats en quatre fases d'intervenció: prèvia, inicial, de seguiment i final.

Al llarg del procés, el tècnic de medi obert (DAM), de cada equip, es converteix en una referència per al menor o jove sotmès a mesura judicial i, amb la seva implicació, estableix els objectius i les actuacions i activitats que donen contingut a la mesura judicial i que poden ser les següents (catàleg de mesures):

3.1. La Llibertat Vigilada

La Llibertat Vigilada consisteix que el jove se sotmeti, durant el temps establert en la sentència, al seguiment personalitzat i a la supervisió a càrrec d'un professional (encarregat de l'execució de la mesura, el DAM), de les activitats del menor o jove, de la seva assistència a l'escola o al lloc de treball, del compliment de les pautes socioeducatives marcades i de les regles de conducta imposades pel jutge.

El jutge podrà afegir a la mesura de LV les mesures o restriccions complementàries que valori necessàries.

La mesura temporalitzada pot ser revisada pel jutge, a instància del fiscal o dels representants legals del menor, segons els informes sobre el compliment de la mesura, sempre que no comporti un agreujant de la situació el menor o la deixi sense efecte.

L'objectiu principal és fomentar la responsabilització del menor o jove vers la infracció comesa; superant els factors que han incidit en la comissió de la infracció, de manera que compleixi les obligacions i/o prohibicions imposades i adquireixi les habilitats, capacitats i actituds necessàries per a un correcte

desenvolupament personal i social.

El DAM, un cop ha s'ha entrevistat amb el menor, elabora el PIE⁴ (Programa Individualitzat d'Execució de la mesura), on exposa:

- Situació general detectada
- Aspectes a incidir entorn als àmbits personal, familiar, social, educatiu, formatiu o laboral
- Pautes socioeducatives a seguir
- Freqüència de les entrevistes

3.2. Els Serveis en Benefici de la Comunitat

Els Serveis en Benefici de la Comunitat (SBC), consisteixen en la realització d'activitats d'interès social o en benefici de persones en situació de precarietat per part del menor o jove durant un temps determinat en la resolució judicial. Mitjançant aquestes activitats es pretén que el noi es responsabilitzi de les seves accions, així com també dels danys i/o perjudicis que ha ocasionat. La pretensió és aconseguir que el menor repari de manera simbòlica el perjudici ocasionat, tant si ha estat una transgressió directa que afecta als béns públics, com si ha estat una transgressió que afecta a d'altres drets.

En la planificació del SBC, s'ha de considerar l'esforç que comporta al jove l'execució de l'activitat duta a terme, preferentment, en contacte amb els serveis de la comunitat on viu. En definitiva, es tracta que el jove realitzi una activitat positiva i útil amb una finalitat social i amb una alt contingut educatiu.

Hi ha tres elements que defineixen l'execució de la mesura:

Característiques de les activitats

---

⁴Documents d'ús intern proporcionat per professionals de la Delegació Territorial de Mesures Penals Alternatives i de Justícia Juvenil a Girona: *Programa de llibertat vigilada. Servei d'Execució de Mesures. Desembre de 2001.*

Les activitats seleccionades per a executar un SBC han de complir els requisits següents:

- Permetre que el jove entengui les conseqüències dels seus actes, tant des d'un punt de vista judicial com de la repercussió social que han tingut. Les activitats han d'estar programades de tal forma que entengui allò que se li demana i reuneixi les condicions per fer-ho.
- No poden atemptar contra la dignitat dels joves.
- Les activitats ha s'estar connectades si es pot, amb la naturalesa de la infracció. Aquest aspecte és molt rellevant, perquè pot permetre abordar clarament la responsabilització del jove en els fets, les conseqüències dels seus actes i constatar el resultat de l'activitat realitzada.
- Han de respectar la situació escolar i laboral del jove, ja que complir amb el mandat judicial no ha de comportar-li en cap cas un perjudici en la realització d'altres activitats, pròpies de la seva edat.
- En cap cas l'SBC pot suplantar un lloc de treball en les entitats públiques o privades, principi de flexibilitat. El jove realitza una activitat de cooperació, col·laborant en una activitat determinada.
- Realitzar-se preferentment en el propi entorn del menor o jove, ja que permet potenciar els aspectes restitutoris que per a la comunitat pot tenir l'execució del programa i positivitzar la imatge del menor o jove en el seu entorn.

Participació de la comunitat

La comunitat representa un paper important en el desenvolupament del Programa i possiblement la seva rellevància és molt destacada.

Les entitats que donen serveis a la comunitat representen un punt de referència per a la vida del menor en la societat. La col·laboració que es demana a les entitats no és controlar la mesura judicial, sinó que facilitin les tasques o activitats que el menor ha de fer.

Responsabilització del menor

El menor ha de responsabilitzar-se dels seus actes, de les seves actuacions i de les conseqüències que han tingut i generat per a la societat.

La responsabilització es treballa a través de les activitats i el desenvolupament de les accions adreçades a fer comprendre al menor el que se li demana o exigeix. Per tant, el jove s'ha d'implicar des de l'inici de l'execució, comproment-se a realitzar les activitats acordades, a la seva realització ben feta, i finalment a avaluar-ne el procés i els resultats. En aquesta avaluació, s'hi haurà d'implicar el noi, l'entitat i el DAM.

3.3. Tractament Ambulatori

Consisteix en l'assistència periòdica del menor o jove a un centre terapèutic designat per al tractament especialitzat de les addicions o trastorns psíquics. Al mateix temps, se li ofereix un suport socioeducatiu amb vista al procés d'integració social.

Aquesta intervenció implica l'assistència a un centre de tractament del propi entorn del jove i en el seguiment de l'evolució del tractament.

El tractament ambulatori, com a mesura, és un procés que pot constar de diverses fases: diagnòstica, de tractament i la posterior connexió amb els serveis de tractament, més enllà del compliment de la mesura.

En el transcurs del procés d'execució de la mesura, el DAM ha d'informar de manera periòdica tant dels objectius del tractament, de la concreció d'aquests objectius, com de la valoració global del procés. En tot moment el jutge pot sol·licitar informes extraordinaris segons la gravetat del delictes.

Esdevé important valorar de manera especial les possibilitats de realització de l'encàrrec judicial a partir de:

- La disponibilitat del menor.
- La col·laboració de la família.
- Els contactes amb el centre de tractament.
- La concreció de les dates d'inici del tractament.

L'objectiu de la mesura és el tractament amb una finalitat terapèutica per potenciar la integració progressiva del menor o jove en la comunitat. Alhora, connecta el menor o jove a la xarxa pública de manera que conegui aquells recursos que el poden ajudar a resoldre dificultats personals que comprometin la seva circulació social. Per aquesta raó, habitualment es treballa amb els serveis públics més propers de salut mental, a través de convenis anuals, per a aquells casos que hi ha certa urgència en la intervenció o tenen un accés difícil a la xarxa, la qual cosa demoraria excessivament l'execució efectiva de la mesura. Igualment es compta amb la xarxa d'utilització pública d'atenció a les drogodependències, i amb centres col·laboradors homologats.

3.4. Convivència amb una altra persona, família o grup educatiu

Aquesta mesura consisteix en la separació o allunyament temporal del menor o jove del nucli familiar i la seva immersió en un medi no institucional basat en un context de relacions de tipus familiar.

Ha d'existir la voluntarietat o consentiment del menor i l'acord de la família biològica, com també de la família o nucli acollidor. En tot moment la família biològica conserva plenament els seus drets de pàtria potestat.

L'objectiu de la mesura és donar una resposta de caràcter educatiu a menors i joves que requereixen un allunyament temporal del nucli familiar a causa de circumstàncies socials i familiars, al temps que es persegueix potenciar-los les capacitats personals i socials perquè adquireixin un major grau d'autonomia i més garanties de convivència social. Paral·lelament, es pretén facilitar una atenció global, intensa i individualitzada, en un ambient estructurat, i crear d'aquesta manera les condicions necessàries perquè pugui entendre els

aspectes bàsics de la seva conflictivitat personal i/o sociofamiliar, el seu paper en aquest conflicte i les solucions a aplicar.

A efectes pràctics però, és una mesura poc aplicada per dos motius fonamentals: la dificultat per trobar famílies disposades a participar en el programa, i el fet que aquesta mesura no deixa de ser una intervenció més propera a les mesures protectores que no pas responsabilitzadores.

3.5. Programa d'assistència a un centre de dia

Consisteix en l'assistència obligatòria del menor o jove, durant unes hores al dia, a un centre plenament integrat en la comunitat. Està adreçat a joves o menors de 14 a 18 anys amb importants dèficits d'estructuració del seu temps, socioeducatius i amb possibles problemàtiques familiars.

Amb aquesta mesura, es pretén augmentar els factors de protecció dels menors o joves que n'afavoreixin la integració en la comunitat, minimitzar els factors de risc que puguin cronificar la conducta conflictiva, i facilitar-los l'adquisició d'aprenentatges i aptituds de treball necessàries per a la inserció laboral.

L'entitat pública és l'encarregada de designar el centre de dia d'entre els més pròxims al domicili del menor o jove en què hi hagin places disponibles. El DAM, en coordinació amb el centre en concret, entrevista al menor per avaluar les necessitats i elaborar el PIE (Programa Individualitzat d'execució de la mesura), on consten tant les activitats de suport, educatives, formatives, laborals o d'oci que el menor o jove ha de seguir; com la periodicitat i horari d'assistència.

3.6. Programa de permanència de cap de setmana al domicili

Es basa en l'obligació del jove o menor de quedar-se en el seu domicili fins a un màxim de 36 hores, entre la tarda de divendres i la nit de diumenge, i dur a terme les tasques socioeducatives que se li encomanin.

El DAM gestiona i supervisa de forma personalitzada aquestes tasques i informen el jutge dels possibles incompliments.

La finalitat és posar de manifest al menor o jove la reprovació per la seva conducta i restringir-li puntualment les activitats de cap de setmana, facilitar-li la reflexió sobre els seus actes i perquè doni una resposta puntual, segons la seva situació, amb la infracció comesa.

3.7. Programa de realització de tasques socioeducatives

Aquests programes es fonamenten en l'assistència i participació del menor o jove en activitats específiques de contingut educatiu, durant un temps determinat. S'adreça a menors o joves amb dèficits concrets i susceptibles de millora amb una intervenció intensiva i molt focalitzada.

L'objectiu principal és el de facilitar al menor o jove el desenvolupament de la competència social.

Després d'entrevistar-se amb el menor per conèixer les seves característiques personals, la seva situació i necessitats; el DAM elabora el PIE on exposa tant les tasques específiques de caràcter formatiu, cultural i educatiu que ha de fer el menor, com el lloc i hora de realització de les mateixes.

4. Organització i funcionament dels equips de medi obert. Marc Legal⁵

Per tal de contextualitzar la figura professional del DAM, esdevé necessari fer esment al marc legal vigent en justícia juvenil entent-lo com un factor determinant i regulador de la intervenció en medi obert. Actualment, aquest marc de referència i d'actuació pels equips d'execució de mesures en medi obert està definit per la **Llei Orgànica 5/2000 de Responsabilitat Penal dels Menors**, a la que posteriorment i a instàncies del seu desplegament, s'han anat elaborant i promulgant d'altres lleis, decrets i circulars que també estan en vigor i concorren a la finalitat d'aquesta: **Llei del Parlament de Catalunya 27/2001 de justícia juvenil, Reial Decret 1774/2004, de 30 de juliol** (Reglament de la Llei Orgànica 5/2000), i la **Circular 1/2006 de la Direcció General de Justícia Juvenil**.

A continuació es referiran les característiques generals més representatives d'aquestes emprant com a eix vertebrador la darrera circular dictada per la DGJJ, Circular 1/2006. Aquesta, es dicta com a resposta a la necessitat d'establir provisionalment, fins que no s'aprovi una disposició de caràcter general, unes pautes i criteris d'actuació, organització i funcionament comunes dels equips de medi obert, garantint una aplicació del marc legal vigent mitjançant una actuació uniforme.

Entrà en vigor l'1 de Desembre del 2006 i es despleguen uns criteris comuns en què es defineix la finalitat de la intervenció d'aquests equips i professionals; es planteja intervenint en el procés d'integració i reinserció social dels menors i joves quan executen les mesures dictades pels jutges de menors, emprant una intervenció individualitzada en el propi entorn on es combina l'acció educativa

---

⁵ Publicacions informàtiques a gencat/ Departament de Justícia; i Diferents documents d'ús intern proporcionat per professionals de la Delegació Territorial de Mesures Penals Alternatives i de Justícia Juvenil a Girona (veure bibliografia).

i, en els casos que fos necessari, un tractament terapèutic, amb el corresponent control que se'n deriva de l'execució. Paral·lelament, i per tal d'assolir la integració i reinserció social, requereix que els professionals dels equips gestionin els factors de risc de reincidència dels menors i joves per tal de reduir les possibilitats efectives d'aquests. Es preveu una actuació mitjançant la identificació, avaluació i abordatge eficient tant dels factors de risc com dels de protecció que concorrin en cada cas. Alhora, s'infereix que des de la DGJJ s'anirà determinant de manera progressiva sistemes d'identificació i avaluació estructurada d'aquests factors amb aquesta finalitat preventiva.

En relació amb l'objecte d'intervenció exposat pels equips i professionals de la intervenció en medi obert, caldria destacar alguns dels principis rectors establerts amb caràcter general en l'article 4 de la Llei 27/2001, de 31 de Desembre, als quals s'han d'ajustar els equips durant tota la seva activitat.

Els equips durant tota la seva actuació respecten els drets i les llibertats reconegudes en l'ordenament jurídic vigent als menors i joves, i es coordinen per a la seva actuació amb totes les institucions, entitats i professionals de la comunitat sempre que aquestes puguin incidir d'una manera positiva en els menors i joves atesos. D'altra banda, es promou la participació i implicació de les famílies dels menors o joves, i s'empra la metodologia i els criteris d'actuació definits als programes generals d'intervenció respectius, aprovats per la DGJJ.

4.1. Equips i tècnics de medi obert (DAMs)

4.1.1. Composició i reunions d'equip

Els equips de medi obert de justícia juvenil estan compostats per un coordinador, pel nombre de tècnics de medi obert de determini la DGJJ en funció de les necessitats de la zona geogràfica i pel personal administratiu necessari. De forma permanent o temporal, també poden estar dotats de

psicòleg i d'altres professionals relacionats amb les funcions atribuïdes a l'equip.

Les reunions de coordinació de l'equip es porten a terme cada quinze dies, convocada i presidida pel coordinador, i a la que assisteixen tots els tècnics i professionals tècnics de l'equip. Les matèries objecte de les reunions són diverses, però destacaria com a més rellevant els temes relatius a la posta en comú d'informació d'interès per a l'execució de les funcions de l'equip, establir criteris comuns de treball i fomentar la coordinació entre els components, afavorir la difusió de noves tècniques, programes i metodologies d'intervenció i, l'actualització de la informació sobre els recursos disponibles.

4.1.2. Les funcions dels Equips i Tècnics de medi obert

Les funcions d'aquests Equips passen per: l'execució de les mesures no privatives de llibertat, cautelar i definitives, adoptades pels jutges de menors, que siguin de la competència de l'administració de la Generalitat de Catalunya, i alhora, se'ls pot atribuir la participació en l'execució d'altres funcions de l'àmbit sempre que les determini la DGJJ, especialment les d'Assessorament Tècnic, Mediació i Suport a la Reinserció:

Assessorament tècnic

Quan determini la DGJJ, el tècnic elabora els informes d'assessorament tècnic demanats pel Ministeri Fiscal en relació amb la causa per la qual el menor o jove està en mesura o per altres causes que estiguin en instrucció, complementant d'aquesta manera els informes elaborats pels Equips Tècnic, descrits a l'article 27.1 de la LORPM 5/2000.

Funcions de mediació⁶

El tècnic que designi el coordinador porta a terme les funcions de mediació tal i com s'exposa en la LORPM 5/2000, quan aquestes s'assignin a l'equip per part de la DGJJ.

Si el resultat del procés és positiu i s'ha desenvolupat en base a l'article 19 de la LORPM 5/2000, com alternativa al procediment, el Ministeri Fiscal sol·licita al jutge el sobreseïment i l'arxiu de les actuacions. Si el procés és complementari del procediment o en fase d'execució, el jutge valora els beneficis jurídics que corresponguin.

La Direcció General de Justícia Juvenil insereix el Programa de mediació i reparació dins d'un model de justícia juvenil que veu el menor o jove infractor amb capacitat per afrontar la responsabilitat de les seves accions i de les seves conseqüències, a qui és necessari confrontar amb les normes socials, tot respectant els seus drets i garanties. D'aquesta manera, el model de justícia preveu, igualment, el respecte als drets de les víctimes, la seva atenció i la reparació del dany que han sofert. Es proposa promoure iniciatives de justícia responsabilitzadora, dialogant, reparadora i compensadora. Dins d'aquest model, la mediació es presenta com una eina essencial per afavorir la participació activa del menor i de la víctima i, per la gestió i resolució constructiva del conflicte, s'ha de tenir en compte els interessos de les parts, aconseguir la reparació efectiva del dany sofert per la víctima i la responsabilització del menor o jove en relació amb la seva conducta, amb els fets i amb les seves conseqüències.

Suport als processos de reinserció

---

⁶ Funes i Artiaga, J. (1994): *Mediació i Justícia Juvenil*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia, Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

El tècnic, abans de la finalització de la última mesura imposada al menor, o un cop ha finalitzat aquesta, en funció de cada cas i situació, duu a terme les actuacions de suport que corresponguin de les previstes en l'article 61.2 de la Llei 27/2001 amb la finalitat de facilitar la integració social dels menors i joves. En l'informe final de la mesura deixa constància d'aquestes actuacions, que van des dels tràmits necessaris per tal que el menor pugui incorporar-se al centre docent de la zona de residència; coordinar-se amb els serveis comunitaris, entitats i institucions corresponents per continuar amb programes de tractament; ajut per fer els tràmits d'obtenció de les prestacions socials, sanitàries i assistencials a què tenen dret; fins a la preparació i tramitació de la documentació necessària per accedir a cursos i activitats formatives, educatives, laborals o socioculturals; i l'acció concertada amb serveis i entitats públiques o privades per tal de facilitar-li un allotjament temporal o ajuts econòmics en cas que ho necessitin; entre d'altres.

El tècnic de medi obert, depèn del Coordinador de l'equip en qüestió, i desenvolupa les següents funcions:

elabora els programes i models individualitzats d'execució de les mesures fermes i cautelars d'acord amb la normativa vigent i la metodologia del programa general respectiu, i els eleva al coordinador per la seva supervisió abans de transmetre-ho al jutge de menors; un cop s'ha iniciat la mesura, realitza les actuacions que li corresponen d'acord amb el programa o model individualitzat per tal de fer efectiu el seguiment i execució;

manté les entrevistes i contactes periòdics previstos amb el menor o jove; controla que el menor o jove compleixi amb les obligacions específiques, tot orientant-lo i recolzant-lo, i informa al jutge dels incompliments que tingui constància;

identifica els recursos més adients per a l'execució i proposa la seva designació al coordinador; i manté amb les persones i professionals de les entitats i serveis la coordinació necessària;

promou la col·laboració i participació de la família mitjançant sessions individuals o grupals d'informació i orientació;

elabora els informes de seguiment i final i els sotmet a la revisió del coordinador; i a petició pròpia o a requeriment del jutge de menors i el ministeri fiscal, els informa verbalment sobre l'execució i assisteix a la resta d'actes o diligències processals quan el convoquin; també assisteix i participa en les sessions de supervisió de les mesures que el convoqui el coordinador o supervisor extern de l'equip;

quan el designa el coordinador, dirigeix sessions grupals d'informació, orientació i desenvolupament de programes destinats a menors o joves sotmesos a mesures de la seva responsabilitat o de la responsabilitat d'altres tècnics;

elabora els informes d'assessorament tècnic pel Ministeri Fiscal; dur a terme les funcions de mediació (art. 19 i 51 LORPM 5/2000), i els informes corresponents en cas que l'hagi assignat el coordinador; desenvolupa actuacions de suport als processos de reinserció (art. 61.2 Llei 27/2001);

ha de conèixer els recursos disponibles de la zona geogràfica, participar en la recerca de nous i informar-ho al coordinador; i quan és delegat pels òrgans superiors de la DGJJ, participa en el programes comunitaris específics;

assisteix i participa a les reunions d'equip.

4.2. Aspectes processals rellevants

En l'àmbit d'aplicació de la Llei, són competents per a prendre resolucions els jutges de menors. Per resoldre els recursos d'apel·lació, seran competents les audiències provincials.

El Ministeri Fiscal és l'encarregat d'incoar l'expedient i de fer-ne la instrucció, i té la potestat de desistir de la incoació quan els fets denunciats constitueixen delictes menys greus sense violència o intimidació en les persones, o faltes, excepte en els casos que el menor hagi comès amb anterioritat altres fets de la mateixa naturalesa.

El Ministeri Fiscal podrà abandonar la continuació de l'expedient quan el fet imputat al menor constitueixi delicte menys greu o falta, quan el menor s'hagi conciliat amb la víctima i hagi assumit el compromís de reparar el dany causat a

la víctima o al perjudicat del delict, o bé s' hagi compromès a complir l'activitat educativa proposada per l'equip tècnic en el seu informe. En cas que el menor no complís la reparació o l'activitat educativa acordada, el Ministeri Fiscal continuarà la tramitació de l'expedient.

4.3. Referent a les mesures

4.3.1. Execució de les Mesures de Medi Obert⁷

A Catalunya, la competència per a executar les mesures no privatives de llibertat imposades pels Jutges de Menors s'atribueix als equips i tècnics de medi obert, que depenen administrativament del Departament de Justícia, competent en matèria de protecció i reforma, i en concret, de la Direcció General de Justícia Juvenil.

En relació a l'execució de les mesures, es diferencien unes fases en funció del procediment general:

- Recepció de la mesura i designació de l'equip de medi obert competent.
- Designació del tècnic de medi obert responsable.
- Elaborar el Programa Individualitzat d'execució de la mesura.
- Inici de l'execució de la mesura.
- Seguiment de la mesura
- Finalització de la mesura.

La designació de l'equip i del tècnic del medi obert, es realitza un cop la Secció territorial respectiva rep el testimoni de la sentència ferma o el manament de la

---

⁷ Estany i Ricart, A., Peláez Artacho, A. (1999): *L'Execució de Mesures en Medi Obert. Criteris de Tractament en el Medi Obert. III Jornades de Treball*. Barcelona: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

mesura cautelar, moment en què procedeix a indicar l'equip de medi obert competent i a comunicar-li la documentació. Després de rebre la documentació, el coordinador de l'Equip concret, designa al tècnic que es responsabilitzarà de l'execució de la mesura imposada, procurant en tot moment una distribució proporcional de casos entre els diferents tècnics de l'equip, en funció de la quantitat i complexitat tècnica dels assignats. El tècnic assignat es responsabilitzarà del cas fins a la finalització de la mesura.

Aquesta designació es comunica per escrit al jutjat de menors competent.

Sense perjudici de la designació d'un tècnic responsable del seguiment de la mesura, el menor o jove també pot rebre l'assistència especialitzada del psicòleg o d'altres professionals de l'equip quan així ho estableixi el coordinador.

Inici de l'execució de la mesura

En aquells casos en què la mesura ferma sigui diferent a la llibertat vigilada, aquesta s'inicia un cop el jutge aprova el programa individualitzat d'execució, moment en què el tècnic comunica al menor o jove la data d'inici del compliment de les obligacions, el lloc, servei o institució al que ha d'assistir, les activitats que durà a terme, la periodicitat, l'horari, les persones de contacte, així com la resta de pautes, normes i obligacions recollides en el programa.

Si compareix el menor en la data indicada per començar a complir amb les obligacions, el professional indicat ho posa en coneixement del jutge de menors tal i com disposa l'article 10.1 Regle 6ª del Reial Decret 1774/2004, en cas contrari, intenta confirmar les raons de la incompareixença de manera satisfactòria, però si el resultat es negatiu, ho posa en coneixement immediat del Coordinador de l'equip als efectes de la seva comunicació al Jutge de menors i Ministeri Fiscal com s'exposa a l'article 14 del Reial Decret 1774/2004.

Si la mesura ferma és llibertat vigilada en qualsevol de les seves modalitats contemplades en la LORPM 5/2000, la data d'inici correspon al dia de la primera entrevista amb el tècnic per a l'elaboració del PIE, data que es comunica al jutge i, un cop hagi aprovat el programa, el tècnic ho comunica al menor o jove en la següent entrevista programada i l'informa dels objectius, pautes socioeducatives, obligacions, periodicitat de les entrevistes i de qualsevol altra circumstància rellevant per a l'execució de la mesura.

En les mesures cautelars es segueixen les mateixes pautes establertes per les anteriors però amb la referència del Model individualitzat d'intervenció en comptes del PIE.

Seguiment de la mesura

Un cop s'ha iniciat la mesura, el tècnic de medi obert desenvolupa les actuacions que li corresponen en relació amb el PIE per tal de possibilitar la execució efectiva de la mesura, responsabilitza als representants legals mitjançant entrevistes presencials o contactes telefònics, elabora els informes periòdics de seguiment de la mesura al jutge de menors i al ministeri, compareix a les diligències processals i actes que hagi estat convocat pel jutge o ministeri fiscal, i es coordina amb les institucions, entitats i professionals de la comunitat que puguin incidir positivament en el procés de reinserció del menor o jove. Per tal de desenvolupar aquestes funcions, és fonamental que el tècnic mantingui entrevistes i contactes periòdics amb el menor o jove, la família d'aquest, amb les persones, professionals, serveis o entitats que participen plenament en l'execució de la mesura, i si s'escau, amb les institucions, entitats i professionals de la comunitat.

Amb l'objectiu de mantenir un seguiment acurat, a l'hora de concertar la col·laboració d'altres professionals, serveis o entitats, el tècnic els demana que comuniquin de forma immediata qualsevol incompliment de les obligacions del menor que detectin.

A l'hora de gestionar els incompliments, especificats en l'article 19 de la Circular 1/2006, - dels que destacaria la no assistència a les entrevistes programades sense causa justificada ni a les sessions previstes per a l'aplicació del programa, incompliment de les pautes socioeducatives establertes i regles de conducta imposades pel jutge, i la negativa a realitzar les activitats programades -; el tècnic acostuma a procedir primer de tot posant-se en contacte amb el menor o jove per tal de contrastar la informació rebuda, escoltar les seves alegacions i després intentar reconduir la situació. Simultàniament, l'adverteix de les conseqüències de l'incompliment i posa en coneixement de la situació a la família.

Si l'incompliment de les seves obligacions és conseqüència directa d'accions o omissions de la família, el tècnic es posa en contacte amb ells per escoltar les raons d'aquesta actitud i els adverteix de les conseqüències que es poden derivar.

Finalització de la mesura

En acabar la mesura, el tècnic elabora l'informe final tal i com disposa l'article 12 f) de la Llei 27/2001 i l'article 53 de la LORPM, 5/2000, on fa una valoració del procés d'execució i la situació actual del menor o jove, tot indicant totes les actuacions que s'han realitzat, segons l'article 61.2 de la Llei 27/2001. L'informe s'adreça al jutge i al fiscal de menors en el termini de quinze dies des de la finalització de la mesura.

Un cop finalitzada, també s'informa a les persones, professionals, serveis o entitats que hagin participat en l'execució d'aquesta.

Caldria destacar que dins el marc normatiu vigent s'ha definit i regulat un procediment específic per a l'execució de cada tipus de mesura prevista en medi obert. Aquest conjunt de regles que determinen una actuació específica per cada mesura, es reflecteixen principalment a la Secció 2a del Reial Decret 1774/2004, de 30 de juliol.

La part específica referent a l'execució de la regla de conducta, el tècnic l'adjunta al programa amb el contingut mínim següent:

- Nom, adreça i demés dades d'identificació del recurs on es dur a terme la regla de conducta i el professional responsable
- Activitats concretes que duu a terme el menor o jove
- Periodicitat amb què assisteix al recurs i l'horari
- Periodicitat dels contactes de coordinació que el tècnic manté amb el professional responsable de l'execució de la regla de conducta

4.3.2. Programes d'execució de la mesura, d'intervenció i informes de seguiment

Elaboració del programa individualitzat d'execució de la mesura

El tècnic, per tal d'elaborar el PIE de les mesures fermes, duu a terme tot un seguit d'actuacions: primer, té en compte i analitza tots els antecedents previs del menor en relació al compliment de mesures i programes anteriors, realitza les reunions de traspàs del cas que calgui si la procedència del menor és d'internament o si s'ha donat un canvi de tècnic referent del cas, i posteriorment als quinze dies hàbils des de la designació del cas, cita al menor o jove a una primera entrevista que, si no fos suficient per poder elaborar el programa, pot realitzar aquelles que siguin necessàries dins els primers 20 dies hàbils. En cas de no compareixença i després de confirmar les raons amb el menor o jove, depenent d'aquestes, podrà emplaçar-lo a una nova data o notificar-ho immediatament a Jutjat de Menors com preveu l'article 14 c) del Reial Decret 1774/2004.

Un cop realitzades les entrevistes pertinents, el tècnic contrasta la informació obtinguda amb la dels altres professionals d'entitats públiques o privades que

coneguin la situació. En els casos requerits i aprovats pel Coordinador amb l'objectiu de poder executar la mesura, el tècnic identifica i inicia les gestions i contactes amb les persones, professionals o recursos d'altres entitats públiques o privades necessàries.

Un cop finalitzades les entrevistes i actuacions anteriors, durant els 10 dies hàbils següents, el tècnic elabora el PIE.

En aquells casos en què la mesura que s'imposa és cautelar, de llibertat vigilada o de convivència amb altra persona, família o grup educatiu, es substitueix el PIE per un Model individualitzat d'intervenció que segueix el mateix procediment del PIE per a la seva elaboració.

Pel que fa a la forma i contingut del Programa o Model, es documenten per escrit d'acord amb els models protocol·litzats per la DGJJ i compleixen amb el contingut previst en la Circular 1/2006 per a cada mesura. Abans de ser transmesos al jutge de menors són supervisats i aprovats pel coordinador de l'equip en qüestió.

En tot moment, el programa és objecte d'avaluació i adequació constant a les circumstàncies del menor o jove.

Programes Generals d'Intervenció

- El contingut mínim que tenen els Programes Generals d'Intervenció per a l'execució de les mesures de medi obert són:
- El marc legal de la mesura
- Objectius generals i específics a assolir
- Actuacions
- Funcions del tècnic
- Funcions dels altres professionals o persones que intervenen
- Metodologia d'intervenció en les diferents fases

- Sistema de relació del tècnic amb el menor o jove, la seva família i els altres professionals o recursos que intervenen
- Sistema d'informes a l'autoritat judicial i el ministeri fiscal (de seguiment)
- Criteris generals per sol·licitar la modificació de la mesura
- Sistema d'avaluació del programa

Informes de seguiment

El tècnic elabora informes de seguiment de caràcter ordinari i extraordinari destinats al jutge de menors i al ministeri fiscal sobre l'execució de la mesura, les seves incidències i l'evolució personal del menor o jove. Segons precepte de la DGJJ, aquests informes es poden elaborar amb un sistema d'avaluació estructurat dels factors de risc i protecció de reincidència.

La periodicitat mínima per a realitzar els informes de seguiment ordinaris és d'un cada 4 caps de setmana quan es tracti d'una mesura de permanència de cap de setmana en domicili, un cada 25hs. complertes si la mesura imposada és igual o inferior a 50hs., i si és superior, cada 50hs. complertes quan es tracti d'una mesura de SBC. Per la resta de mesures no privatives de llibertat, cautelars o definitives és d'un informe cada tres mesos.

El primer informe s'elabora a partir de la data d'inici de la mesura, i la resta, a partir de la data en què s'hagi lliurat al jutge de menors l'informe de seguiment anterior.

Els informes de seguiment extraordinaris són els que s'elaboren fora de la periodicitat establerta per informar al jutge i al ministeri fiscal d'incidències, circumstàncies extraordinàries de l'execució de la mesura i dels incompliments detectats.

El contingut mínim dels informes de seguiment exposen:

- Dades personals del menor o jove
- Dades judicials de la mesura imposada
- Dates d'assistència del menor o jove al centre, servei o institució, des de l'últim informe

- Dates de les entrevistes i contactes mantinguts amb el menor o jove pel tema, des de l'últim informe
- Incidències rellevants de la mesura produïdes des de l'últim informe
- Valoració global sobre l'evolució observada en el menor o jove, grau d'assoliment dels objectius del programa i compliment de les pautes i obligacions de la mesura.

A aquest, el tècnic adjunta els informes que hagin elaborat els professionals de les entitats, centres o serveis que estiguin intervenint.

A banda dels informes, el tècnic, amb coneixement previ del coordinador, també pot sol·licitar al jutge i al fiscal mantenir reunions o contactes telefònics amb ells per informar d'aspectes concrets de seguiment de la mesura.

4.3.3. Recursos per a l'execució de les mesures i intervenció

Els equips de medi obert, per tal de desenvolupar les seves funcions i possibilitar l'execució material del contingut de determinades mesures, afavorir els processos de reinserció i ajudar a superar les dificultats detectades als entorns familiars que incideixen en la conducta del menor o jove, poden utilitzar recursos personals, equipaments i programes propis del Departament de Justícia, o recursos aliens que depenen d'altres persones o entitats públiques o privades.

En el procés d'elaboració del PIE o del Model, el tècnic que requereixi la utilització de recursos específics per a l'execució de determinades mesures, identifica els més adequats entre els més propers a l'entorn comunitari del menor o jove que estiguin disponibles, i proposa la seva designació al coordinador de l'equip. Per tal de possibilitar aquestes practiques, els tècnics han de conèixer la tipologia de recursos propis i aliens dels que disposa dins la zona geogràfica assignada. Cada vegada que detecta nous recursos públics o privats susceptibles de ser utilitzats en l'execució de mesures, informa al seu

coordinador que trasllada la informació a la resta de professionals de l'equip i al responsable de la Secció si s'escau.

El tècnic, sempre manté una estreta relació de coordinació i contactes periòdics amb els recursos designats per tal de conèixer l'evolució del menor i el grau de compliment de les obligacions i pautes establertes en el programa.

5. Metodologia d'Intervenció en Medi Obert⁸

5.1. Com entenem la intervenció en Medi Obert

La intervenció en medi obert es defineix com *l'atenció individualitzada i personalitzada a un menor, encaminada a la integració social, incidint en la família i utilitzant els recursos de l'entorn social, en coordinació amb diferents institucions públiques i privades*. D'aquesta manera, la intervenció educativa que se'n deriva, es basa en la relació entre el jove i el DAM i en el compliment de determinades activitats. Aquesta intervenció permet incidir en diversos àmbits: familiar, escolar i formatiu, laboral, relacional..., com a nuclis socialitzadors i necessaris dins el procés evolutiu del jove.

La personalitat i la implicació del professional durant el procés esdevindran factors decisius i fonamentals, doncs "la intervenció en l'àmbit social és a meitat de camí entre l'aplicació tècnica i el procés artesanal....., no es tracta simplement d'aplicar un coneixement tècnic, atès que aquest coneixement no és una cosa externa a la situació, sinó que la incorpora com un element essencial....., en aquest sentit no és possible un *coneixement a distància*, sinó que és necessari un *coneixement d'implicació*" García Roca (1987, 46).

---

⁸ Informació i estructura extreta de Amorós i Martí P. (1993). *Metodologia d'Intervenció en Medi Obert*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

La metodologia d'intervenció en medi obert representa la planificació racional de la intervenció socio-educativa per part dels tècnics de medi obert, elaborada per a esdevenir un marc de referència obert i flexible que doti de coherència el procés d'intervenció i s'adeqüi a la realitat del context socio-econòmic i cultural de cada entorn i de les característiques del menor.

Per a l'elaboració d'aquest tipus de proposta metodològica d'intervenció educativa en l'àmbit de la justícia juvenil, s'han fet necessàries les aportacions realitzades per altres ciències socials, unes bases psicològiques, pedagògiques i socio-criminològiques.

La metodologia es fonamenta en els principis de responsabilitat, solidaritat, normalització i personalització:

- *Responsabilitat*: principi bàsic de la justícia de menors, "des del punt de vista socio-educatiu, el concepte de responsabilitat pren dos vessants ben definits: la responsabilitat del subjecte infractor envers la societat i la Llei, i la responsabilitat de la societat i les institucions envers els subjectes". Projecte tècnic del Servei de Medi Obert (1991,23)
Gaetano de Leo afegeix que "reconèixer que els menors són, en principi, responsables dels seus actes significa simplement reconèixer que les seves accions els pertanyen i que estan dotades de sentit i de valor per a ells i els altres.... pressuposar-la significa constituir-la social i individualment"(González Zorrilla a G. de Leo 1985, 138).
- *Solidaritat*: "la resposta a qualsevol conflicte d'un menor (infractor o abandonat), originat en la comunitat ha de ser resolt per la mateixa comunitat al seu si..."(Goffman, 1968). A través d'aquesta reflexió d'en Goffman, s'infereix la importància del recíproc sosteniment que hi ha d'haver entre el menor i la societat, compartint responsabilitats i propòsits.

- *Normalització*: Possibilitar la integració dels menors mitjançant la utilització dels mateixos recursos normalitzats dels que disposa la societat. " *No eliminar les diferències de les persones sota un presumpte igualitarisme, sinó respectar les diferències des d'una òptica optimitzadora de desenvolupament*" (Pere Amorós, 1993).
- *Personalització*: L'element clau de la intervenció és el menor, però com a membre d'una societat amb uns entorns determinats de desenvolupament (família, amics, barri, etc.), sobre els quals també s'haurà d'intervenir per facilitar la integració.

Un cop definida la intervenció en medi obert i referits els motius i principis constitutius de la subsegüent metodologia elaborada, es fa imprescindible la identificació i explicació dels diferents aspectes que la conformen i li garanteixen un caràcter intencional i sistemàtic.

5.2. Elements que configuren la metodologia d'intervenció en Medi Obert

- a)** La identificació i prioritització de les necessitats que determinen els objectius d'intervenció,
- b)** El procés d'intervenció amb les seves fases, estratègies, tècniques, habilitats i activitats,
- c)** El procés d'avaluació i les seves diferents funcions depenent del moment de la intervenció, amb les tècniques i instruments concrets.

5.2. a) Identificar Necessitats i determinar Objectius.

Com a tota intervenció social, aquesta s'orienta cap a la satisfacció de les necessitats reals del menor, actuant tant per cobrir mancances com per actualitzar la potencialitat latent. Aquest projecte, estarà enquadrat i determinat per les característiques del marc legal i administratiu, les personals i conductuals del menor o jove, i per les del tècnic en concret. D'aquesta manera, es fa imprescindible conèixer la realitat existent d'aquests per tal d'avaluar les mancances a considerar i poder dissenyar els objectius d'intervenció. Aquesta avaluació, determina i identifica les situacions deficitàries a solucionar en què mitjançant un procés de presa de decisions per part del tècnic sobre allò prioritari del context a analitzar, es té també en compte els recursos dels que disposa i la consideració de què no hi ha una única solució per al conjunt de problemes. Així doncs, aquesta anàlisi dóna llibertat al tècnic per a centrar l'atenció en els problemes rellevants, justificar la programació posterior en aspectes concrets i elaborar els objectius d'intervenció.

Avaluació de necessitats

Per realitzar aquesta anàlisi de la realitat es consideren tres tipus de necessitats:

- *Avaluació de necessitats prescriptives*, en què s'analitza allò que realment pretén el programa o projecte mitjançant la clarificació de les característiques pròpies d'aquest, i establint com a preferent l'educació i control dels menors o joves per tal de facilitar un procés d'autonomia personal i social. Per tal d'operativitzar aquestes preferències, el DAM hauria d'atendre diversos aspectes com per exemple: mediar entre les

necessitats socials i les individuals, utilitzar recursos normalitzats per facilitar l'adaptació, establir una orientació i relació d'ajut tant en els aspectes educatius de l'àmbit personal i familiar com en la iniciació i preparació laboral, aportar recursos humans i materials per promoure la socialització, evitar la reincidència, garantir-li els seus drets com a menor, etc., entre d'altres.

- *Avaluació de les necessitats individuals*, a partir dels desitjos i necessitats expressades pels subjectes que participen o poden participar en el projecte, tant de manera directa com indirecte. Per tal de possibilitar aquesta avaluació, esdevé fonamental la participació i col·laboració dels subjectes, saber interpretar les diferents simptomatologies susceptibles d'intervenció educativa, i identificar les potencialitats a desenvolupar. Paral·lelament, es fa necessària la clarificació de les demandes que fa el menor, doncs evidencien l'existència de problemes i la importància de prendre consciència d'aquests per part del menor. S'han determinat diferents tipus de demandes, però destaquen principalment les *demandes manifestes* (expressades pel subjecte), les *no manifestes* (no es vol fer la petició o no es sap), les *demandes existents i les potencials*. D'aquestes necessitats individuals, primordialment el DAM considera: atendre les seves necessitats primàries (habitatge, alimentació, higiene, diners, salut física i psíquica), el nivell de formació (tant escolar com prelaboral), la ocupació del temps lliure, les seves capacitats per les relacions interpersonals i de comunicació, la capacitat per rebre ajut per al canvi de vida, i informar-lo sobre la situació legal, personal i judicial.
- *Avaluació de les necessitats de desenvolupament*, que representarien l'anàlisi general de tots aquells aspectes o experiències que es poden aconseguir més enllà dels mínims previstos i que faciliten una millor integració social. Entre aquests el DAM acostuma a destacar: el desenvolupament d'una voluntat i responsabilitat, formar-lo en hàbits,

habilitats i coneixements; inserir-lo laboralment; desenvolupar les potencialitats (instrumentals, de relació, formatives, laborals, artístiques, esportives); desenvolupar actituds i valors (responsabilitat, normativa, constància, esforç, tolerància, solidaritat, respecte, justícia, participació); utilitzar recursos de l'entorn que siguin normalitzats i crear els propis que siguin necessaris.

Un cop descrites i analitzades les necessitats detectades, es converteixen en *objectius d'intervenció*, els quals seran classificats i seqüencials. Aquests objectius orientaran la intervenció establint un marc de referència, tanmateix, no són terminals, sinó referencials, doncs el tècnic juntament amb el menor triaran aquells objectius específics que es vulguin assolir.

Per la selecció dels objectius es parteix de la premissa que possibilitaran una intervenció educativa on l'aportació d'elements educatius permetin un canvi personal basat en un model de responsabilitat, on el menor pugui interioritzar els conceptes transmesos des d'un punt de vista responsable. Alhora, han de facilitar una sèrie de funcions preponderants: procurar que el menor sigui capaç de discernir entre comportaments i triar un tipus de conducta favorable, fomentar una promoció i realització integral de l'individu, motivar-lo per aconseguir un desenvolupament autònom, i esdevenir un instrument d'ajut per al canvi social mitjançant les relacions establertes entre el menor, el medi i el tècnic.

Per establir la classificació, s'aniran valorant els diferents objectius i es constituïran categories per concreció: primer en àmbits d'intervenció (menor, família i entorn), després en àrees (individual, menor i família, i menor i el seu entorn), i finalment, en especificitats determinades (per exe., Coneixement de sí mateix, Salut i higiene, Medi escolar, etc.).

Àmbits i àrees d'intervenció

➤ Àmbit del menor:

En relació als canvis desitjables que ha de realitzar el menor, tant en relació amb sí mateix (àrea individual), amb la seva família (àrea menor-família) o amb l'entorn (àrea menor-entorn).

A l'*àrea individual*, els objectius es centren en:

- Coneixement i valoració de sí mateix per afavorir el desenvolupament de l'autoreflexió i poder-se expressar sobre les seves limitacions i potencialitats, i aconseguir d'aquesta manera, un desenvolupament de l'esperit d'autosuperació davant del altres.
- L'autonomia i responsabilitat, atès que un dels elements bàsics de creixement personal, correspon al reconeixement de pertinença i responsabilitat sobre les pròpies accions i les conseqüències que se'n deriven. El nivell de responsabilitat individual, esdevé un indicador de maduresa i estat evolutiu, esdevenint fonamental en el procés de desenvolupament de la pròpia identitat. D'aquesta manera, amb aquests objectius, es pretén que el menor assoleixi el màxim de la seva autonomia i responsabilitat, essent capaç de prendre decisions per resoldre situacions i satisfer les seves necessitats.
- Adquirir hàbits de salut i higiene, representa conèixer el propi cos i saber-ne tenir cura mitjançant l'adquisició d'hàbits bàsics i adequats de salut i higiene. En casos concrets, pren rellevància la capacitat de consciència i previsió envers les conseqüències individuals i socials que se'n deriven de comportaments nocius per a la salut física i mental (sexualitat, tòxics)

- La relació amb el DAM, en tant que el menor ha de conèixer la posició i rol que aquest ocupa en el procés, i poder acceptar de manera responsable la relació d'ajuda que aquest li ofereix, respectar els acords i compromisos concrets.

L' *àrea del menor i la família* conté els objectius encaminats cap a una millora en la convivència familiar, tot fomentant el coneixement del menor envers la situació que ocupa en la dinàmica familiar i la problemàtica relacional existent en aquesta. Amb aquest plantejament, el menor tindrà menys dificultats per establir unes relacions normalitzades, doncs es responsabilitza de la situació i haurà de generar recursos personals favorables per afrontar i millorar la seva convivència.

L' *àrea del menor i l'entorn*, els objectius es centren en:

- 1er apartat, de caràcter general, que es poden fer extensius als diferents àmbits socials (entorn pròxim, medi laboral o escolar). Mitjançant l'acompliment d'aquests, s'està facilitant el desenvolupament de les habilitats socials de comunicació, el comportament social solidari (més integració i relació a l'entorn), i el coneixement de normes i valors.
- 2on apartat, de la relació del menor amb el seu medi social, procurant fomentar el coneixement i interès pels recursos, equipaments i institucions socials que li possibilitin relacions amb els seus iguals i satisfer les necessitats físiques. Paral·lelament, es promou la presa de consciència i valoració de les conseqüències derivades de la seva implicació en ambients marginals i espais físics perjudicials, per la qual cosa, es fa necessària la seva participació dins els projectes dels diferents recursos socials i conseqüentment la seva integració en grups de relació normalitzats, aconseguint com a resultat la inserció comunitària.
- 3er apartat, objectius a treballar amb el medi escolar, on es treballa perquè el menor sàpiga valorar el medi escolar com a recurs necessari

per a una formació bàsica, que procuri establir una situació normalitzada dins d'aquest per tal de superar els seus dèficits, i que s'integri mitjançant interaccions i comportaments de respecte dins la dinàmica escolar.

- 4art apartat, refereix al medi laboral, per mitjà dels diferents objectius d'aquest apartat, es pretén que el menor tingui coneixement i domini dels elements bàsics per a orientar-se professionalment, i assoleixi una inserció i integració en un centre prelaboral i/o laboral per al seu desenvolupament professional.

➤ Àmbit de la família:

Un segon àmbit d'intervenció del tècnic és la família, doncs pot representar un element que faciliti i col·labori en l'avaluació del menor. S'intenta que la família conegui la situació jurídica del menor, identifiqui les conductes problemàtiques motiu de disfuncionalitat familiar, amb la finalitat de modificar els models d'actuació conflictiva. Es pretén que participi i col·labori en el procés d'intervenció, es provarà de garantir i clarificar les relacions i, en els casos que sigui convenient, s'informarà a la família dels diferents equipaments o professionals que es poden fer càrrec de les problemàtiques manifestades.

➤ Àmbit de l'entorn:

Es centrarà en intervenir sobre l'entorn com a actor en el procés d'intervenció del menor, esdevenint-lo conscient dels drets que té el menor a poder estar integrat socialment i l'obligació de la societat i les institucions a satisfer-los. Implícitament, requereix que la societat ofereixi possibilitats i faciliti integració sociolaboral del menor o jove.

5.2. b) El procés d'intervenció⁹

El procés d'intervenció ha d'elaborar la seva pròpia estructura, tot mantenint-se fidel al caràcter obert i flexible de tota la metodologia d'intervenció, doncs les diferents fases amb els seus objectius, estratègies i tipus d'avaluació, configuren un marc de referència per a la intervenció, però mai la determinen austerament. D'aquesta manera, el procés d'intervenció exposarà aquelles estratègies, tècniques, habilitats, activitats i recursos per dur a terme els objectius i l'avaluació d'aquests:

Les estratègies serien el conjunt de tècniques, habilitats, activitats i recursos seleccionats per atènyer a un fi.

Les tècniques responen als procediments operatius rigorosos i ben definits que es poden transmetre i aplicar més d'una vegada.

En quant a les habilitats, esdevenen un conjunt d'accions ben ordenades per a la consecució del fi.

Les activitats serien les accions puntuals i executades d'una manera més flexible.

Els recursos són els equipaments i serveis que s'utilitzen com a mitjà d'acció per tal d'assolir aquests objectius establerts.

Una característica d'aquest procés d'intervenció i que cal considerar, és que està limitat per la duració de la mesura judicial imposada pel jutge, és a dir, el DAM haurà d'adaptar les successives fases del procés al temps real de la duració de la mesura.

---

⁹ Rimbau, C. (1988) *Els DAM, un projecte d'intervenció social amb perspectives de futur*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

La possibilitat de realitzar un procés d'intervenció amb les característiques pertinents, necessita lògicament un termini de temps adequat que possibiliti dur a terme les diferents fases previstes dins d'una gran flexibilitat.

Si es dona el cas que les mesures judicials són de molt curta durada, no serà possible desenvolupar de manera satisfactòria les fases d'aquest procés, encara que sí es podran dur a terme altres intervencions educatives delimitades pel programa específic.

Arrel d'estudis realitzats (Pere Amorós (1993)), a través de la experiència i coneixements aportats per diferents DAM, l'anàlisi de casos pràctics i aportacions realitzades per grups d'investigadors, s'afirma que existeix una certa estructura bàsica en els processos d'intervenció. Aquesta, es presenta com a marc de referència per ser utilitzat com a model orientatiu exemplar del procés d'intervenció realitzat pels DAM.

Fases del procés d'intervenció

Les fases en les que s'estructura aquest model d'intervenció són tres: inicial, intermèdia i final.

1.- Fase inicial

Rol del DAM:

- Motivació del menor, la família i l'entorn (informació de la mesura judicial).
- Coneixement del menor, la família i l'entorn (avaluació inicial).
- Elaboració del PIE (Projecte Individualitzat d'Execució) i de l'informe al jutge.
- Implantació del Pla de treball.
- Fomentar el nivell de coneixement de la realitat.

Rol del menor:

- Col·laboració.
- Coneixement de la seva realitat.

2.- Fase Intermèdia

Rol del DAM:

- Augmentar el nivell de comprensió i aconseguir l'estabilitat del procés d'intervenció.
- Establir els períodes o moments de l'avaluació formativa.
- Reforçar el nivell de col·laboració del menor, la família i l'entorn.

Rol del menor:

- Responsabilització.

3.- Fase Final

Rol del DAM:

- Preparar el comiat.
- Informar de la fi del procés.
- Captar la vivència del menor davant la fi del procés.
- Fer-li saber les diferències de les respostes judicials, segons siguin de la jurisdicció de menors o ordinària.
- Preveure la continuïtat o derivació als recursos normalitzats o especialitzats.

Rol del menor:

- Autonomia i integració social.

1.- Fase inicial:

Allò que es pretén en la fase inicial és motivar i conèixer el menor, la família i l'entorn per tal que col·laborin en l'elaboració i implantació del PIE.

És necessari indicar que abans de la fase inicial pot haver-hi hagut una intervenció prèvia per part del DAM, mitjançant l'anomenada observació en medi obert. Aquesta és una actuació que parteix d'un manament judicial i té com a objectiu facilitar al jutge la informació tècnica necessària de les característiques i necessitats educatives del menor, per tal de prendre la decisió i mesures més adients.

L'observació en medi obert es defineix per l'exposició i l'anàlisi del conjunt de característiques personals i situacions del menor (actituds, costums, comportaments, aprenentatges, motivacions, capacitats, etc.). Si el DAM ha de realitzar aquesta fase prèvia d'observació, està coneixent el menor, la família i l'entorn, complint d'aquesta manera amb una de les funcions pròpies d'aquesta primera fase.

L'observació finalitza amb la tramitació d'un informe dirigit al jutge on es valoren les dades obtingudes i es fa una sèrie de propostes.

Rols del DAM:

- Motivació del menor, la família i l'entorn:

La intervenció en medi obert no només té en compte la intervenció amb el menor, sinó també amb la seva família i el propi entorn. La possible col·laboració de la família i de l'entorn en el pla d'acció facilitarà enormement els progressos del menor. Per això, en aquesta fase és molt important detectar, en primer lloc, el nivell d'implicació, col·laboració i acceptació que presenten la família i l'entorn; i crear els elements necessaris per animar-los a col·laborar amb el pla de treball.

El delegat intentarà en aquesta fase, motivar mitjançant l'atenció, interès, el desig i l'acció. Per tal de captar l'atenció dels implicats, el delegat utilitza diferents procediments (cartes, trucades telefòniques, contactes personals, etc.), preparant-los per poder rebre informació. Seguidament i aconseguint l'atenció d'aquests, els informa sobre les característiques de la intervenció i dels beneficis de participar en aquesta, argumentació determinant per començar a interessar al menor i la família. Un cop el delegat arriba a interessar-los sobre el projecte, s'aniran incrementant els nivells de relació i informació que permetran desenvolupar en el menor, la família i entorn un desig del tema que esdevindrà fonamental per desenvolupar el procés d'intervenció.

- Coneixement del menor, la família i l'entorn (avaluació inicial):

El procés d'intervenció del DAM, en l'execució d'una mesura de llibertat vigilada, pot realitzar-se després d'una fase d'observació en medi obert (OMO), o bé pot ser iniciat sense aquesta fase prèvia. Dependrà d'aquest fet que el delegat parteixi o no d'una informació prèvia.

L'avaluació inicial que realitzen els DAM correspon a la comprensió que nosaltres fem de la realitat, que es percep a partir dels diferents punts de referència com ara el menor, la família i l'entorn. D'aquesta forma, l'avaluació és un procés mitjançant el qual arribem a comprendre el subjecte, el seu món i les interaccions que té amb aquest món.

Els DAM realitzen una avaluació que es centra no només en identificar, estimar i avaluar les potencialitats i limitacions del menor, sinó també, les possibilitats i deficiències del context sòcio-familiar-escolar.

La concepció d'una intervenció comunitària implica, per part del delegat, la necessitat de tenir un coneixement dels recursos existents a la seva pròpia zona i d'establir contactes amb els diferents professionals per valorar la possible derivació del jove .

- Elaboració del PIE i l'informe al jutge:

En l'elaboració d'un PIE es recullen les característiques del menor, la família i l'entorn, juntament amb un valoració i proposta del pla d'acció. Aquest projecte és la planificació prevista per dur a terme la intervenció dels diferents àmbits d'intervenció del DAM.

És un projecte obert, flexible i en constant revisió d'acord amb les diferents avaluacions que s'aniran realitzant durant el temps que duri aquest.

El PIE no només reflecteix el pla de treball que el DAM pot desenvolupar amb aquell menor, sinó que també inclou les actuacions i col·laboracions amb els altres àmbits i recursos socials. S'intenta que el menor col·labori en la realització del document i, d'aquesta manera, s'impliqui amb l'assumpció de compromisos.

El DAM, tal i com s'ha descrit a l'apartat del Marc Legal d'aquest treball, ha d'emetre periòdicament informes al jutge sobre l'evolució de la intervenció. Durant el procés es realitzen tres tipus d'informes, l'inicial, el de seguiment i el final.

És important diferenciar entre el PIE, instrument educatiu que orienta el delegat d'una forma oberta i flexible, i els informes al jutge, que són síntesis d'aquells aspectes que interessin a la instància judicial i que poden orientar-la en la seva intervenció.

- Implantació del PEI:

La posada en pràctica del PEI és un repte tant pel delegat com pel menor, ja que indica si les previsions realitzades s'adapten a les característiques del menor i el seu entorn.

Pretén l'assoliment dels objectius, l'adaptació de les estratègies i tècniques, i els controls necessaris per tal d'anar readaptant el procés.

- Fomentar el nivell de coneixement de la realitat:

La presa de consciència de les dades rellevants és important per la menor, doncs li permet conèixer i assumir el seu propi problema o situació.

Dirigir adequadament aquesta presa de consciència és una tasca del DAM, de forma que permeti al menor comprendre millor els seu problema i la seva realitat actual i ho pugui veure des d'objectius de canvi específics que produiran una millora.

La major part dels menors no descriuen les seves dificultats amb un llenguatge clar i sincer, cal que el DAM escolti i interpreti les seves preocupacions i angoixes. Un cop el delegat s'ha situat en el punt de vista del menor, cal que li faci una devolució amb el que ha percebut i que l'ajudi a definir la seva forma de comportament ideal.

Rols del menor:

La col·laboració en el projecte i el coneixement de la seva realitat, són dos dels rols que el menor hauria de desenvolupar en aquesta fase: rols que anirà consolidant i potenciant en fases posteriors.

- La col·laboració:

Que el menor aconsegueixi un bon nivell de col·laboració és un objectiu que facilitarà tot el procés. La col·laboració del menor pot concretar-se en diversos aspectes (intercanvi d'informació per tal de facilitar al delegat un millor coneixement de les seves necessitats, interessos, dificultats....; la col·laboració en l'elaboració del seu PIE; i respectar els compromisos per implantar el pla de treball)

- El coneixement de la seva realitat:

El DAM, mitjançant la utilització d'una sèrie d'estratègies i habilitats, intentarà ajudar el menor a aconseguir un coneixement real de la seva situació i quines són aquelles circumstàncies que l'han conduït a la situació problemàtica.

Per a la realització de les seves funcions en aquesta primera fase, el DAM ha d'utilitzar diferents estratègies i posar en joc determinades tècniques i habilitats.

De les estratègies que utilitza el DAM en aquesta fase, podem diferenciar aquelles de relació directa i personalitzada amb el menor, i aquelles que tenen relació indirecta però que també ajuden en la realització de tot el projecte educatiu.

2.- Fase intermèdia

Etapa on el menor i el professional ja han iniciat el pla d'acció i han efectuat les modificacions necessàries. S'entra en una situació d'estabilitat i consolidació dels objectius.

En aquesta fase, es prioritza la continuació del pla de treball, cal que el DAM s'asseguri que el menor aprèn i que pot utilitzar les seves habilitats per tractar els seus problemes. Si es dona una evolució favorable en el menor, es possibilita una presa de consciència i responsabilitat més gran per part d'aquest, tant en relació amb els seus sentiments com amb els seus plans d'acció.

Així doncs, aquesta es pot definir com una fase la reflexió profunda del menor sobre la seva realitat, de responsabilitat i d'ajust dels plans de treball.

Rols del DAM:

- Augmentar el nivell de comprensió i aconseguir l'estabilitat del procés d'intervenció.

Si realment s'ha iniciat el procés d'una forma adequada i no han sorgit dificultats en l'evolució del menor en la primera fase, el DAM ara intentarà cercar l'estabilitat del procés.

L'estabilitat es refereix a la consolidació i evolució dels objectius plantejats, i a una major comprensió de la situació. Aquesta, s'aconsegueix tant amb la intervenció directa amb el menor, com amb el manteniment dels contactes i relacions necessaris amb la família i els diferents recursos de l'entorn.

- Establir els períodes o moments de l'avaluació formativa:

L'avaluació, de la mateixa manera que el procés d'intervenció, és un procés obert, flexible i dinàmic; les propostes d'intervenció han de ser adaptades constantment a les diferents variables que determinen la dinàmica del menor, adaptació que és producte d'una avaluació del procés.

Aquesta avaluació permet determinar la implementació del pla de treball i els canvis que hagin d'anar patint tant els objectius com les estratègies o tècniques d'intervenció.

En aquesta fase es continua aprofundint en la recollida i valoració de les noves dades i s'intenta establir un clima de confiança amb el menor per captar les seves possibles demandes. Aquesta confiança en el subjecte i les seves capacitats no pot existir sense un cert coneixement de les seves capacitats i limitacions.

A partir de l'avaluació del procés s'elaboraran els informes que han d'anar dirigits al jutge per tal d'informar-lo sobre el seguiment i evolució del menor.

- Reforçar el nivell de participació del menor i la família:

L'element clau del DAM, tal i com s'està descrivint al llarg del treball, és la intervenció sobre el menor, però alhora, s'entén que la mateixa intervenció considerarà el menor i el context. La participació dels membres de la família i d'altres professionals que refermen i reforcen la tasca, és un element importantíssim per facilitar-ne l'evolució. Per aquest motiu, en la mesura que sigui possible, el DAM intenta que hi hagi cada cop més, un nivell de participació i col·laboració més gran.

Rol del menor:

- Responsabilitat:

Segons el Projecte Tècnic de Medi Obert:

"La responsabilitat individual, dins la justícia juvenil, s'aplica en el sentit de situar el menor infractor davant els seus propis actes, assenyalant les conseqüències que aquests tenen per a la víctima i per a la societat. Demanar aquesta responsabilitat significa reconèixer la pertinença de les seves accions i respostes, i assenyalar el sentit, valor i conseqüències que aquestes accions tenen sobre els altres i sobre ells mateixos". (Projecte Tècnic de Medi Obert, 1991, p.14)

En aquesta fase es pretén que el menor arribi a tenir una responsabilitat en els seus actes i en el seu pla de treball més gran.

A nivell funcional, la responsabilitat en el pla d'intervenció li pot servir d'ajuda per aconseguir d'una forma efectiva els objectius previstos i el prepara per a la fase final, on el menor haurà d'acabar la seva relació amb el DAM.

Juntament amb aquest objectiu, propi de la fase intermèdia, es continuaran treballant tots aquells objectius específics que s'hagin dissenyat en el projecte individualitzat d'execució.

Pel que fa a les estratègies en aquesta fase, són semblants a les de l'etapa anterior. En aquesta, es consoliden aquelles estratègies que millor han resultat amb el menor i s'estableixen els contactes adients per realitzar un seguiment i una motivació de totes les persones implicades.

Potser un dels elements més significatius que es pot donar en aquesta etapa i en la fase final, és la participació del menor en activitats educatives que es puguin realitzar dins o fora del seu entorn natural. Aquestes, permeten ampliar la xarxa de relació del menor i afrontar-ne els comportaments en d'altres entorns.

3.- Fase final

La fase final es caracteritza per la preparació del menor per tal que aconsegueixi una autonomia i integració social més gran, i per preparar l'acomiadament d'aquest.

El DAM, en aquesta fase pretén fonamentalment captar la vivència del menor davant aquesta separació, veure la capacitat d'autonomia que pot haver anat adquirint i fins a quin punt el menor pot utilitzar els recursos de la societat perquè complementin o continuïn la tasca iniciada.

Rols del DAM:

- Preparar el comiat:

Actualment, totes les mesures estan temporalitzades, i això permet al DAM preveure amb exactitud el final d'aquesta intervenció. Aquest coneixement permet una millor preparació del comiat, on es pot fer una reflexió del treball realitzat i les perspectives de futur de cara al menor.

- Informar de la fi del procés:

El DAM informa i recorda al menor la data del final de la mesura, doncs s'ha pogut constatar que molts menors van perdre la noció del temps de durada d'aquesta.

- Captar la vivència del menor davant el final:

Aquest aspecte és molt important, ja que a partir d'aquí, es pot preveure la possibilitat o no de continuar aplicant un altre tipus de recurs o, quan es consideri oportú, continuar la intervenció a través de l'anomenada *post-*

mesura. Aquesta consisteix en mantenir la relació amb el DAM però en una situació de voluntariat.

- Donar a conèixer les diferències de les respostes judicials segons siguin de la jurisdicció de menors o ordinària:

Un altre dels aspectes importants en el moment del comiat, és el de dilucidar les diferències entre les propostes judicials adreçades a adults i les adreçades a menors.

- Preveure la continuïtat o derivació cap als recursos normalitzats o especialitzats:

La utilització dels serveis normalitzats o especialitzats és molt freqüent en menors als que els hi ha estat imposada alguna de les mesures no privatives de llibertat, majoritàriament en Llibertat Vigilada. La possibilitat que puguin continuar en aquests serveis o en d'altres un cop finalitzada la mesura, representa normalment un dels objectius previstos en el pla de treball inicial.

En el supòsit en què hi hagi previst una derivació vers un altre professional, el DAM traspasa el cas i treballa la fase prèvia conjuntament.

- Avaluació sumativa o de resultats:

L'avaluació és un procés dinàmic i continu que s'ha anat realitzant durant tota la intervenció. Quan aquesta arriba al seu punt final, es realitza una avaluació sumativa o de resultats.

El DAM intenta avaluar, a partir de la informació recollida, l'evolució del subjecte i el seu propi procés d'intervenció amb els seus objectius, estratègies i tècniques.

En aquesta avaluació es tenen en compte tant els èxits dels objectius previstos com els dels no previstos.

Aquesta avaluació de resultats permetrà, d'una banda, reflexionar sobre el procés d'intervenció, i per una altra, ajudar a prendre decisions de cara al present i al futur del menor i, per últim, realitzar un informe final.

La devolució d'aquests resultats al menor, la família, els professionals que han col·laborat, així com el jutge, esdevé un dels elements més significatius que permet a totes les parts prendre consciència de tots els seus plantejaments anteriors i de les modificacions que s'han de fer de cares al futur.

Rols del menor:

- Autonomia i integració social:

En aquesta fase del procés, els esforços per part del menor es centren en aconseguir una major integració social i una menor dependència del DAM, ja que la relació educativa està arribant a la seva fi.

El que es pretén principalment, és que el menor entengui el procés que s'està duent a terme amb ell i la millora que ha experimentat, i que sigui conscient de les habilitats i objectius que ha anat assolint. En definitiva, es tracta que el menor s'adoni que ha anat adquirint una autonomia més gran i que aquest canvi que ha fet se l'ha d'atribuir a ell mateix.

Podem dir que en aquesta fase, les estratègies són semblants a la de la fase anterior, encara que pretenen diferents objectius.

Potser una de les estratègies més emprades és el *distanciament dels contactes*. El DAM, per afavorir l'autonomia del menor, realitza un tipus de seguiment més indirecte mitjançant contactes amb les persones que es relacionen amb ell. Els contactes amb el menor poden ser més espaiats i facilitar d'aquesta manera, una major autonomia i responsabilitat del noi/a.

Estratègies, tècniques i habilitats que poden ser utilitzades pel DAM segons les fases d'intervenció¹⁰

---

¹⁰ Publicacions informàtiques a gencat/ Departament de Justícia: Inici > Àmbits d'actuació > Formació, recerca i documentació > Recerca > Catàleg d'investigacions; Alba i Robles, José L. (2006) *Intervenció educativa eficaç en justícia juvenil*, Codi SC-3.134.06.

i) Estratègies, tècniques i habilitats de la relació directa:

- La **entrevista** és, per excel·lència, la tècnica més utilitzada pel DAM, amb dues finalitats: recollir informació i establir una relació d'ajuda.

La informació que ens proporciona aquesta tècnica és útil per captar allò que és sota els aspectes de l'activitat del menor, alhora que genera descripcions detallades i brinda una comprensió global dels punts de vista del menor.

L'entrevista també facilita un clima escaient que afavoreix l'intercanvi d'opinions i sentiments i, amb això, la possibilitat d'establir una relació d'ajuda amb el menor.

Normalment, el delegat utilitza dos tipus d'entrevista, la *informal* i la *dirigida*. La informal està basada en l'espontaneïtat d'una situació que es imprevisible en el transcurs natural d'una interacció. Moltes d'aquestes qüestions, no poden ser planificades per endavant perquè el DAM no pot preveure-les.

L'entrevista dirigida, en canvi, es basa en una preparació per escrit d'aquelles qüestions o aspectes que han de ser tractats durant l'entrevista. Hi ha una llibertat per adaptar la forma i l'ordre de les preguntes, i també hi juga un paper important l'espontaneïtat i l'estil col·loquial i informal.

Tot i que l'esquema de l'entrevista es pot modificar en funció del seu desenvolupament, aquest sistema ens garanteix que no s'ometen les àrees importants i ens permet la recollida, comparació i valoració de la informació.

A la fase intermèdia es continua mantenint l'entrevista com a element bàsic de relació. Una entrevista que s'utilitza tant des d'una perspectiva informal com des d'una perspectiva dirigida. En la fase final, s'utilitza per recollir la informació que facilitarà l'avaluació sumativa i per l'establiment de la relació d'ajut.

L'*entrevista* del DAM és el *principal recurs tècnic per a la intervenció* en l'àmbit de Medi Obert. L'objecte de treball prioritari del DAM és el *menor o jove subjecte de l'acció socioeducativa*, però cal efectuar *també* la intervenció sobre *diferents factors de l'entorn* que conformen la seva realitat: la família i el medi sociocultural. Pel que fa al jove, es tracta d'unes trobades periòdiques amb el

delegat, definides en l'espai d'entrevista i en un temps programat i establert de comú acord amb el jove.

En les entrevistes es treballen amb el jove els aspectes fonamentals següents:

- La informació i la comprensió de la situació legal, social i personals i dels canvis significatius que es puguin produir.
- Els seus drets i deures per entendre les peculiaritats de la mesura que l'afecta i l'àmbit d'intervenció en que es desenvoluparà.
- L'anàlisi i valoració dels fets i de les seves conseqüències.
- La implicació en el programa educatiu individualitzat a través d'acords i pactes concrets amb el menor.
- La valoració de l'evolució global, i pel que fa als pactes establerts l'exigència d'una progressiva responsabilització.
- Els conflictes, angoixes i vivències personals, en general, originades arran de la mesura judicial o d'altres circumstàncies.

L'entrevista és una tècnica d'intervenció bàsica e ottes i cadascuna de les fases de la intervenció. El DAM, a més, treballa amb ell altres aspectes, com ara, acompanyar-lo en activitats diverses, així com en la realització de gestions personals, fer-li conèixer els recursos socials que li poden ser útils per a la seva progressiva autonomia social (formatius, prelaborals, laborals, judicials, lúdics...).

Durant les entrevistes, el DAM pot utilitzar diferents habilitats per tal d'arribar a la consecució dels objectius, algunes de les quals es descriuen a continuació.

La **captació**: És un aspecte bàsic en l'inici d'una relació ja que representa la capacitat de centrar l'atenció de les persones que han de ser implicades en el procés. D'aquesta manera, el DAM crearà un marc idoni per oferir informació a la persona i desenvolupar l'interès pel procés d'intervenció.

Anteriorment al nomenament del DAM, el menor rep una notificació del jutge informant-lo de la mesura, de manera que aquest i la seva família ja estan sobre avís de la intervenció del delegat. Un cop aquest rep el nomenament o

assignació del cas, es posa en contacte amb el menor per tal de captar la seva atenció.

L'**escolta activa o profunda**: l'objectiu de l'escolta és donar atenció plena al menor, centrant tot l'interès en allò que aquest tracta d'expressar verbalment. Això pot permetre que el menor senti que algú l'escolta i es preocupa per ell.

Aquest tipus d'escolta, més que un diàleg, representa dos monòlegs interns, el menor expressa el que sent per ell mateix i el professional ho interpreta, també, de manera interna. Així, no es limita a una escolta fingida, sinó que el professional processa i elabora la informació a mesura que la va rebent.

El DAM utilitza l'escolta per oferir la possibilitat d'expressió i comprensió, fet que facilita el clima de confiança i seguretat, (molts d'aquests joves no estan acostumats a que els escoltin i reaccionen molt positivament davant aquesta tècnica). Per mitjà de l'escolta i del posterior intercanvi d'informació, s'estableix un *feed-back* que estimula l'altra persona a continuar expressant els seus sentiments.

L'escolta ha de centrar-se principalment en l'experiència de la persona, en l'efecte emocional que produeix i quan, on, com i qui realitza o ha realitzat l'acció.

Paral·lelament, cal que pari atenció al llenguatge no-verbal (gestos, estat d'ànim, emocions, reaccions, tons de veu...), doncs proporciona una informació complementària i/o afegida a aquella que ens arriba a través de les paraules, i que és igual o més significativa encara.

És una habilitat que s'aplica en cadascuna de les fases i que, en la fase intermèdia, torna a prendre un gran protagonisme. En aquesta fase, el DAM intentarà a través de l'escolta, transmetre al menor la confiança que li facilitarà tenir tant els sentiments, com els pensaments o conflictes molt més clars.

Una altra conseqüència possible d'aquesta tècnica és que, si el menor se sent escoltat i aprèn, pugui incorporar aquesta habilitat dins del seu propi repertori.

La **observació**: mitjançant l'observació, el DAM pot comprendre millor el context on tenen lloc les activitats del menor des d'una perspectiva més global. L'objectiu d'aquesta tècnica és veure i entendre les conductes del menor i la família en els diferents contextos, per exemple, determinar si es dona conformitat de grup dins la influència d'un context determinat.

L'observació que utilitza el DAM acostuma a ser de tipus participatiu, és a dir, que incideix en el medi i aquest incideix en el DAM i, per tant, comporta cert grau d'implicació personal.

Mitjançant aquesta tècnica, el delegat va recollint informació que pot anar contrastant amb les dades recollides a partir d'altres procediments.

És important, doncs, que complementi la observació amb altres tècniques com la entrevista, ja que en cas contrari, pot atribuir significats erronis a allò que observa.

Aquesta, és una habilitat que s'aplica en cadascuna de les fases i que, en la fase intermèdia, torna a prendre un gran protagonisme.

L'**empatia o consideració empàtica**: mitjançant l'empatia, el DAM és capaç d'objectivitzar i comprendre tot allò que viu el menor, i de comunicar-li aquesta comprensió de forma més adient.

L'empatia ajuda al menor a conèixer la seva pròpia realitat, les seves experiències i sentiments. Compren els tipus de vida i de relació que li han estat afavoridors i/o aquells que són inadequats i, pot comunicar alhora, allò que representa per a ell aquesta situació.

Amb una comprensió profunda per part del DAM, el menor pot entendre's molt millor a sí mateix. És molt important en la fase intermèdia que el professional intenti centrar tota l'atenció en l'exactitud de la percepció dels sentiments del menor i, sobretot, que li comuniqui d'una forma adequada aquesta percepció.

La manera en que pugui fer arribar el missatge al menor facilitarà enormement el seu nivell de comprensió i l'ajudarà a aconseguir uns nivells superiors de confiança en el DAM.

En la fase final, la comprensió empàtica arriba als nivells més alts de significació. El DAM pot utilitzar la empatia afegint un significat més profund a les seves expressions i facilitant així, que el menor sigui capaç d'expressar sentiments que fins al moment no exterioritzava.

La **confiança**: una de les habilitats que més utilitzen els delegats en la primera fase, és la d'oferir confiança al menor per aconseguir una resposta idèntica per part d'aquest.

Aquesta habilitat consisteix en ajudar el subjecte a evolucionar personalment cap a una major capacitat de resolució dels propis problemes. Per tal que això sigui possible, cal que el DAM accepti al menor tal i com és, i li manifesti una confiança realista en les seves capacitats.

Si el menor té confiança en el DAM, en tindrà en sí mateix i, per tant, hi haurà més garanties d'èxit en la consecució dels objectius que es plantegi.

El menor va prenent confiança en funció de la congruència de les intervencions del DAM i la disposició que aquest manifesti a treballar amb ell, aquest és el camí cap a l'autonomia del menor.

Si en la fase inicial la confiança és utilitzada com una de les habilitats importants, en la fase intermèdia recupera tot el seu sentit. La confiança durant tot el procés de relació d'ajuda es manifesta en el DAM per mitjà d'una actitud:

- de confiança en sí mateix, en els seus coneixements professionals, en la seva experiència personal i en els recursos que té a la seva disposició. Si l'evolució del menor ha estat positiva, aquesta confiança en sí mateix s'anirà enriquint i reforçant.
- de confiança en el menor, que, encara que sigui una persona que presenta certes dificultats, disposa d'unes potencialitats que, amb l'ajut professional, poden arribar a emergir.

La relació d'ajut sota el seu aspecte de confiança, és una interacció conscient on el DAM i el menor són capaços de confiar en el medi d'intervenció, en la seva relació, i en ells mateixos perquè puguin evolucionar i enriquir la seva vivència.

L' **acceptació o acceptació fonamental**: implica la valoració de la dignitat i dels valors del menor. El DAM ha de facilitar que la persona pugui expressar-se tal com és, sense fer judicis de valor o mostrar actituds censurables que puguin tenir efecte restrictiu. Al mateix temps, el DAM ha de permetre una consideració cap a la posició del menor i un interès pels seus sentiments, experiències i potencialitats.

El DAM pretén establir una relació d'ajut amb el menor i li manifesta l'acceptació mitjançant la seva pròpia dedicació i confiança; considera que el menor té en sí mateix recursos que li permetran aconseguir una vida més afectiva. Aquests recursos poden estar bloquejats o desenvolupats de manera parcial, i serà funció del DAM ajudar al menor a descobrir-los i potenciar-los.

L'acceptació no suposa una aprovació de les conductes, sinó que expressa un respecte cap a la persona i la seva manera de viure, independentment de la valoració que es pot fer dels seus comportaments

L'objectiu del respecte vers les actituds del menor, tindrà com a objectiu en la fase intermèdia que el menor sàpiga:

- reconèixer-se com a ésser que val la pena de ser ajudat i acceptat,
- atribuir un valor positiu a la situació educativa que viu,
- valorar el medi d'intervenció, la funció del DAM i, progressivament, la persona del DAM,
- aprendre progressivament a estimar-se a sí mateix com a persona, amb virtuts i defectes, forces i debilitats, de manera realista, malgrat els fracassos anteriors, les dificultats presents i els errors eventuais.

En la fase final, es caracteritza per un intent que el menor aconseguixi una autonomia més gran i que pugui continuar, si és necessari, el procés educatiu en altres alternatives. En aquest sentit, el DAM utilitza l'acceptació d'una forma condicional i, per tant, reforça aquells aspectes positius que manifesta el menor sense acceptar les seves actituds negatives.

La **concreció**: És necessari que el DAM ajudi al menor perquè pugui concretar i especificar les seves dificultats o conflictes. Sovint, els menors presenten dificultats per centrar-se en els seus sentiments, i quan ho fan, utilitzen expressions que no ajuden a clarificar sinó que, fins i tot, poden portar encara més confusió.

El DAM utilitza aquesta tècnica a la fase inicial per ajudar al menor a no refugiar-se en generalitzacions i poder discutir de forma oberta els seus sentiments i experiències. El delegat ha de poder donar respostes que ajudin el menor a expressar el nucli específic de la seva problemàtica, sense encobrir-lo amb fets o sentiments de poca rellevància.

Per facilitar la concreció, el DAM pot utilitzar diferents estratègies:

- La *focalització*, que s'utilitza quan el subjecte fa abstraccions i no es centra en els aspectes que es consideren importants.
- El *resum* que el DAM pot realitzar del conjunt de temes exposats i de les emocions suscidades, i que té com a objectiu aclarir i reconduir el que s'ha tractat fins al moment.
- El *llenguatge directe* i personal que fa servir el professional.

L'**autocrítica**: Dins un model de responsabilitat, és important utilitzar aquesta habilitat perquè el menor reflexioni sobre la seva situació personal i vagi establint les bases per a la futura presa de decisió –lliure i responsable-, sobre la voluntat o no de canvi. El DAM l'acostuma aplicar a la fase intermèdia.

La **confrontació**: En el context de relació d'ajut, confrontar el subjecte és atreure l'atenció sobre un dels seus comportaments, amb la finalitat de que el vagi reajustant.

Segons Carkhuff i Berenson (1967), la confrontació és, en aquest sentit, "*un desafiament llençat al subjecte perquè mobilitzi els seus recursos i faci un altre pas cap a un reconeixement més profund d'allò que és, o que emprengui una acció constructiva*".

Es distingeixen dos tipus de confrontació, la psicològica i l'ètica. La primera està centrada en la presa de consciència i la segona en una decisió a prendre o un comportament a modificar.

Es suggereix que aquesta habilitat de confrontació no s'utilitzi en les primeres fases, ja que fàcilment pot trencar la relació. Cal que el menor hagi seguit un procés que el prepari fins que sigui capaç de situar-se davant la seva pròpia realitat

En la fase final, la confrontació pren tot el seu sentit ja que el menor és ajudat a enfrontar-se, si és necessari, amb sí mateix i amb els altres.

Aquest apren, a través de la confrontació de les discrepàncies, a responsabilitzar-se de les seves decisions i implicacions.

Si el DAM és capaç d'ajudar al menor a que conegui la manera de resoldre els seus problemes, independentment d'aquest, s'augmentarà la seva llibertat. D'aquesta manera, els menors poden començar a assumir el control de les seves pròpies vides, i consegüentment, fer-se més autosuficients en la resolució dels seus problemes futurs.

Els desafiaments: els desafiaments són utilitzats per provocar el menor perquè realitzi una activitat o adopti una determinada conducta. Algunes vegades i, davant la falta d'iniciativa dels menors o la dèbil predisposició per realitzar una activitat, el DAM pot utilitzar el desafiament en el sentit de provocar en el menor un efecte de participació. El DAM l'acostuma a utilitzar a la fase intermèdia.

La **injecció de perspectives**: Consisteix a incorporar noves perspectives al futur del menor. Suggestir-li possibles alternatives que pot utilitzar i orientar-lo sobre maneres pràctiques i realistes d'afrontar les situacions en les que es pot trobar. El DAM l'acostuma a utilitzar a la fase final.

Altres tècniques: Aquestes tècniques, tot i no ser d'ús generalitzat, poden ser desenvolupades en equips determinats.

- La *il·lusió d'alternatives*: que té com a finalitat afavorir el nivell de participació del menor i la família. En aquest cas, es busca una alternativa per la qual els implicats manifestin una certa il·lusió, es dóna suport a la seva opinió i se'n facilita la realització.
- La *connotació positiva*: Consisteix en l'emfatització dels aspectes positius de la conducta del menor i en la significació positiva del plantejament del problema. Amb aquesta actitud el DAM intenta crear un clima de suport i recolzament davant els esforços del menor a l'hora de realitzar noves conductes, doncs generalment, tant la pròpia família com el mateix menor, tenen una visió negativa de les accions d'aquest.

Tècniques conductuals i cognitives:

Els **reforços**: els reforços són una altra tècnica que s'utilitza per augmentar la freqüència de la conducta desitjada però infreqüent. Típicament, els reforç s'ha definit com qualsevol esdeveniment que serveix per incrementar la probabilitat d'una conducta.

Normalment els DAM acostumen a utilitzar diferents tipus de reforços: els materials (coses, activitats), els socials (lloança, aprovació) i els autoreforços (autoavaluació positiva davant una acció).

El reforç material pot constituir una base necessària perquè funcionin altre tipus de reforços, encara que la conducta que ha canviat en base a aquest reforç pot desaparèixer amb el temps que es deixa de donar recompensa.

Per aquest motiu, ha de combinar els reforços materials amb els socials fins arribar a substituir-los.

Tot i això, la finalitat d'aquest procés, és aconseguir que sigui el propi menor qui s'autoadministri els reforços davant conductes satisfactòries, aconseguint una integració real de les conductes apreses. En la fase final és important que el menor aprengui a reforçar per sí mateix els seus propis esforços i objectius assolits.

De la mateixa manera que en la primera fase, la tècnica dels reforços es continua utilitzant al llarg de tot el procés.

En relació amb els reforços, és important assenyalar que l'efectivitat d'aquests sobre la conducta dependrà d'alguns condicionants com poden ser:

- El tipus de reforç. És necessari no només determinar el tipus de reforç més adient per a cada subjecte, sinó que també s'han d'introduir canvis d'una forma contínua.
- Demora del reforç. El millor reforç és aquell que es produeix immediatament després de l'execució de la conducta desitjada.
- Quantitat i qualitat del reforç. Tot i l'existència d'algunes excepcions, quan més gran sigui el reforç, més gran serà l'efecte positiu sobre l'execució.
- Reforç parcial o intermitent. Fa referència al reforç de només algunes conductes correctes del subjecte en temps fixos. En les investigacions, s'ha demostrat que les respostes reforçades intermitentment duren més que les reforçades d'una forma contínua.

Pel que fa a les tècniques cognitives, cada cop més utilitzades per aquests professionals, subratllen la importància dels processos cognitius i dels esdeveniments privats com a mediadors del canvi conductual.

Els pressupòsits implícits, les interpretacions i atribucions de la pròpia conducta, les autovaloracions, les metacognicions i els processos similars; són considerats els determinants dels trastorns conductuals i del mateix canvi de conducta.

En relació amb l'anterior, s'utilitzen tècniques com ara l'**entrenament en tècniques d'autoreforçament**, per tal que el menor aprengui a controlar a seva conducta amb independència del medi ambient específic.

Una altra tècnica efectiva és la **solució de problemes** o aconseguir que el reforçament social es converteixi en estímul discriminatiu de conductes adaptatives.

ii) Estratègies, tècniques i habilitats de la relació indirecte:

Durant la fase inicial, el DAM prioritza **la utilització dels recursos**. Per tal de derivar al menor als recursos de l'entorn, el DAM ha de disposar d'un ampli coneixement dels existents a la zona i de les seves característiques, així com possibilitar una coordinació amb els professionals que col·laboren en el cas, un suport al menor i una avaluació del procés.

A la fase intermèdia, el DAM principalment fomenta la **participació en activitats educatives**. Aquesta participació, forma part de les estratègies utilitzades per una gran part dels delegats, encara que hi ha diferents posicionaments pel que fa a que les activitats siguin organitzades per la comunitat o pel mateix equip, i a la implicació directa o no del delegat.

Amb el temps, s'han anat definint diferents funcions derivades d'aquestes activitats: la funció motivadora, la funció relacional i la funció estructuradora.

La funció motivadora és el primer efecte reconegut de l'ús de les activitats. El fet de participar en les activitats pròpies de la comunitat (assistir a una pel·lícula, jugar un partit de futbol, etc.), facilita un tipus d'intervenció que s'acosta a la pluralitat de dimensions de la vida del menor.

La funció relacional es dona quan el propi context o activitat facilita la intervenció del DAM i potencia la relació establerta entre aquest i el menor.

La funció estructuradora, que s'entén com la dimensió orientadora i guia de l'aprenentatge relacional per provocar diferents experiències en uns determinats moments del seguiment i del procés evolutiu del menor.

Alguns exemples d'activitats pròpies o alienes en què pot participar el menor, serien: excursions, visites a centres d'interès cultural, esportiu o artístic, visió de pel·lícules, activitats d'estiu i/o hivern, viatges d'intercanvi..., etc..

La **recerca o continuació de recursos educatius** és la estratègia fonamental de relació indirecte emprada pel delegat durant la fase final. Generalment, el menor ja està integrat en una recurs, però el delegat ha de preveure si el menor necessita la continuïtat en el recurs o la possible derivació cap a altres.

Per aquest motiu, cal que el delegat estableixi contacte amb els nous professionals que intervindran amb el menor i, al mateix temps, motivi la família perquè recolzi el pla de treball del menor.

5.2. c) L'avaluació

La concepció actual de l'avaluació suposa *un procés o un conjunt de processos mitjançant el qual obtenim una informació en la qual recolzar un judici de valor per a una eventual presa de decisions*. L'avaluació no té una finalitat per sí mateixa, adquireix valor i utilitat vista en funció del servei que presta per a la presa de decisions educatives. Hi ha moltes decisions que s'han d'adoptar en un procés d'intervenció i l'avaluació provarà de servir-les a totes, cosa que donarà lloc a diferents modalitats d'avaluació. Tanmateix, la funció essencial que s'atribueix a l'avaluació, és servir d'instrument per al perfeccionament continu del procés d'intervenció. D'aquesta manera, l'avaluació esdevé una eina de reflexió i valoració de la mateixa pràctica per al DAM, dels seus elements i components, per tal d'ajudar a prendre les decisions més oportunes

per a la seva optimització. ("La investigación evaluativa en educación", F. Cabrera, Gelpi i d'altres, 1987)

Actituds i disposició que ha de mantenir el tècnic davant l'avaluació per tal de mantenir la concepció funcional:

- L'avaluació com a procés permanent al llarg de tota la intervenció, és present des de la fase inicial fins a la final, com un element més i necessari per al funcionament de la pràctica educativa.
- L'avaluació no només arriba als subjectes de la intervenció, sinó que també a tots aquells components que integren el procés, doncs si són millorats, també es donaria una millora qualitativa de la intervenció (el mateix DAM és qui planifica, dinamitza i orienta tant el procés com les estratègies que s'hi apliquen).
- Trencar amb la concepció de l'avaluació com a un element de control i punitiu, atès que valora per millorar, estimular el canvi cap al perfeccionament de lo avaluat.
- Ha d'anar més enllà de recollir informació, atès que es compila per valorar-la mitjançant uns criteris prèviament establerts on s'estableix un judici de valor sobre la realitat a avaluar. Tot i això, cal esmentar que es donen dificultats a l'hora de determinar criteris d'avaluació clars dins el camp de la intervenció en medi obert.

Tenint en compte les característiques exposades, es pot determinar que l'avaluació que realitza el DAM és un procés dinàmic, continu i interactiu que es duu a terme en l'ambient del menor.

Per portar a terme aquesta avaluació els DAM disposen d'uns instruments adequats per recollir i analitzar la informació necessària.

Modalitats d'avaluació:

Avaluació inicial

Es la que es realitza abans de la intervenció i on es sustenten les decisions per elaborar el PIE. S'identifiquen els estadis inicials dels diferents àmbits d'intervenció (menor, família i entorn), la realitat sobre la que s'intervindrà (possibilitats i limitacions), amb la intenció d'establir els objectius inicials de la intervenció, les estratègies que se'n deriven i poder planificar el procés per tal que sigui factible en relació amb la problemàtica presentada.

Avaluació del procés o formativa

Es la que acompanya la intervenció i afecta en les decisions pel desenvolupament del pla de treball. La seva finalitat és la de perfeccionar el procés d'intervenció, pròpia de la fase intermèdia. La informació recollida ha de respondre si el pla d'intervenció establert en la fase inicial s'està portant a terme o no, i quins poden ser els problemes o dificultats que limiten la seva execució; quines reorientacions-formulacions o modificacions caldrien fer (d'objectius, estratègies, temporalitat, etc.); i quin és el nivell d'avenç o progrés tot exposant els possibles motivadors.

Avaluació final o sumativa

Es realitza al final del procés d'intervenció i serveix per a recolzar i orientar les línies d'intervenció posteriors que es realitzarà amb el menor. S'emmarca dins la fase final en què es fa una síntesi de les intervencions fetes amb el menor, i es centra bàsicament en oferir l'estat actual del menor en relació amb els objectius prèviament establerts, valorar de manera general tots els elements que han intervingut en el procés i de manera particular amb el menor; per tal de poder proporcionar línies futures d'actuació idònies per la problemàtica en qüestió.

Tècniques d'avaluació:

En quant als procediments i mitjans aplicats per obtenir la informació requerida, els més eficaços en relació al tipus d'informació específica que el tècnic ha de recollir serien: les tècniques d'observació, l'entrevista, i l'anàlisi documental.

- Les tècniques d'observació

De les modalitats d'observació intencionada per tal d'advertir la conducta dels subjectes i les seves interaccions, les pròpies d'una intervenció en medi obert haurien de complir amb:

- tenir un caràcter participant, doncs el mateix tècnic es troba implicat en les situacions i dinàmiques a observar (requereix formació específica);
- la quotidianitat de la vida i els entorns coneguts són uns dels contextos destacats, per aquest motiu la observació ha de ser el més espontània i natural possible;
- pot ser que es doni d'una manera asistemàtica i ocasional, registrant dades diverses i d'una manera narrativa, o ser més sistematitzades, determinant el tipus de conducta o relacions a observar i registrar-les en forma de llistes o escales de conductes. (Cabrera i Espín, 1986)

Les més utilitzades són:

Els *diaris de camp*, on s'exposa un registre narratiu i seqüencial d'aquells aspectes més rellevants que el tècnic considera determinants en relació als objectius a desenvolupar, són els més representatius de la observació participant. Esdevé necessària la exactitud i estructuració, doncs tot i tenir molta llibertat en el registre de les observacions, aquestes necessiten de certa precisió i disposició en el registre per tal de facilitar l'anàlisi tècnic posterior i interpretar els resultats.

Els registres d'incidència, en què es realitza una descripció d'un fet o comportament puntual considerat rellevant per al tècnic, adopten format de fitxa (s'acostumen a registrar anècdotes o incidents crítics que poden comprometre o no els objectius proposats).

Les escales i llistes d'observació, són registres on s'estipulen prèviament les conductes o successos a observar. En les llistes d'observació, s'ha d'indicar dins la categoria de cada conducta si és dóna o no, en canvi, en l'escala d'observació, s'utilitza alguna classe d'escala (numérica, gràfica o descriptiva), per valorar la intensitat o grau amb què es manifesta.

- Les tècniques d'entrevista

L'entrevista esdevé un procediment molt útil per tal de interactuar amb el menor i poder fixar uns objectius prèviament consensuats.

En relació a la tipologia que poden presentar, es donen diferents funcionalitats a les entrevistes en funció de l'objectiu d'aquestes, les més característiques serien les entrevistes com a *tècnica de recollida d'informació* (fonamental perquè el tècnic pugui realitzar judicis de valor), com a *tècnica de tractament* (afavoreix autoexploració i comprensió del menor i amb aquesta el desenvolupament de les estratègies de canvi personal), i com a *tècnica de selecció* (Rodríguez Espinar, 1986; Blanchet i d'altres, 1989).

Pel que fa a la forma d'aplicació, poden ser obertes i més flexibles, o tancades i més estructurades. Les obertes no presenten guió previ, els objectius són molt genèrics i el desenvolupament imprevisible. Representa una tècnica molt útil durant els primers contactes amb els menors i les persones que l'envolten, per la qual cosa, bàsicament es troba en la fase inicial com a tècnica avaluativa.

Les estructurades presenten un esquema previ, amb objectius específics i un desenvolupament molt dirigit. S'utilitza com a avaluació formativa i sumativa.

- L'anàlisi documental

Sovint, les avaluacions es sustenten emprant els informes o documents sobre el menor i la seva família com a fonts d'informació, a tal efecte, cal disposar de tècniques bàsiques sobre anàlisi de contingut i facilitar així, la extracció de la informació més rellevant del document que servirà per als objectius d'avaluació.

6. Competències de l' Educador Social com a DAM

Per tal de ser competent, s'entén que l'educador/a social ha de ser capaç de realitzar, de manera efectiva i ètica, les tasques que se'n deriven de les funcions assumides pel tècnic de medi obert. Mitjançant l'aplicació combinada d'uns coneixements, habilitats, actituds i valors determinats, es veurà possibilitada aquesta realització, on s'impliquen uns sabers, saber fer i manera de ser concrets en relació context i característiques generals de l'àmbit d'intervenció professional.

6.1. Competències : Coneixements, Habilitats i Actituds

A continuació, s'estableix una classificació de les competències professionals principals extretes de la metodologia d'intervenció exposada anteriorment i l'experiència professional viscuda durant el Pràcticum. D'acord amb la definició de competència professional, distingeixo i categoritzo en relació amb uns Coneixements, Habilitats i Actituds requerides:

Coneixements

- **Reconèixer la realitat des de la perspectiva Administrativa, Professional i dels Subjectes d'Intervenció.** Permet obtenir informació entorn les variables del context judicial i circumstàncies ambientals de desenvolupament del menor que contribueixen a modificar el resultat de la interacció mútua i el mateix procés d'intervenció. Determinant per conèixer les característiques del subjecte, tant personals com de la seva conducta.

- **Autoconeixement personal, no només a nivell teòric, sinó vivencial.** És important a l'hora de posar a prova les diferents estratègies i tècniques d'intervenció, regular les emocions i determinar les condicions més idònies per establir els diferents contactes amb els subjectes, professionals i recursos.

- **Conèixer característiques pròpies del Marc Legal i Administratiu regulador i vigent.** Necessari per garantir els drets del menor, aportar coneixements específics per informar-lo sobre la situació legal, personal i judicial; i ensenyar els circuits socials (policiac i judicial). Contextualitza la intervenció i afavoreix el procés d'acomodació.

- **Conèixer recursos socials i institucionals existents i disponibles del context.**

Possibilita el coneixement dels equipaments i professionals que han de portar a terme i col·laboren en la intervenció, i que alhora, es poden fer càrrec de les problemàtiques que hagin sortit.

- **Conèixer situacions deficitàries que reclamen solució. Necessitats generals i específiques.** Esdevé determinant per tal de conèixer els diferents àmbits d'intervenció i les característiques rellevants per a la distribució dels objectius del pla de treball.

- **Identificar recursos humans i materials per a facilitar socialització** (proporciona recursos per ocupar temps lliure del menor, etc.)

- **Conèixer els programes, procediments, estratègies i tècniques d'intervenció** (permet fomentar responsabilitat; capacitat d'autonomia; dotar de capacitat de rebre ajut per al canvi de vida; formar en hàbits, habilitats i coneixements; desenvolupar potencialitats, actituds i valors; elaborar controls de les necessitats detectades i readaptar el procés d'intervenció, entre d'altres)

- **Conèixer la teoria (tipologia), i metodologia per a l'avaluació en la intervenció.**

Habilitats

- **Dissenyar, aplicar i avaluar programes i estratègies d'intervenció determinats, i saber utilitzar els procediments i tècniques específiques** , (Concreció, Confrontament, Reflector de sentiments, tècnica comunicativa del Silenci, Assertivitat en els missatges, etc.).

Essencial per a garantir la funcionalitat de la intervenció educativa com a instrument de canvi social, desenvolupant relacions entre l'individu, el medi i el mateix professional. Com a funcions capacitades, destacaria: fer prendre consciència al menor per garantir que adopti una actitud responsabilitzadora de les seves accions per haver comès un infracció penal; detectar i avaluar necessitats reals dels subjectes i cobrir mancances; assolir un nivell òptim d'habilitats interpersonals per clarificar les relacions; aplicar estratègies per modificar models d'actuació conflictiva; elaborar el PEI; clarificar les percepcions del menor durant les entrevistes (Escolta Activa i Parafraseig); saber utilitzar l'avaluació per tal de poder reflexionar sobre el procés d'intervenció; recollida de dades i valoració posterior, i ajudar a prendre decisions sobre present i futur del menor.

- Capacitat d'observació orientada al recull d'informació i anàlisi de la realitat personal, familiar i social. Aquesta, esdevé una habilitat fonamental, sobretot tenint en compte que: permet per identificar condicions problemàtiques que creen disfuncions familiars; emmarcar i enquadrar clarament les característiques i peculiaritats de la mesura; percebre valors, actituds, pors i angoixes del menor; captar la vivència d'aquest i veure la capacitat d'autonomia adquirida i les competències per utilitzar els recursos de la societat per continuar la tasca un cop finalitzada la mesura; entre d'altres.

- Gestionar processos per a la motivació.

Pot generar una demanda en el menor ja que no és expressada i hipotèticament i potencialment cal desenvolupar-la, removent obstacles, clarificant les escales de valors i ajudant-lo en el descobriment del seu desenvolupament moral. Alhora, permet cercar l'adhesió del menor i que adopti una actitud activa en la recerca del vincle, fomenta participació i col·laboració de la família en el procés d'intervenció, i implica a l'entorn.

- Capacitat d'anàlisi, síntesi i reflexivitat.

L'aptesa per a la reflexió personal, permet desenvolupar un elevat nivell d'autoconeixement; ha d'analitzar i tenir en compte els contextos on es mou el menor i la seva família, i les pautes que segueixen les xarxes socials; facilitarà la reconversió de les necessitats detectades en objectius d'intervenció, estarà més capacitat per seleccionar i prioritzar els objectius més adequats per elaborar el PEI, augmentar el nivell de comprensió i aconseguir estabilitat en el procés; i per apreuar l'evolució dels subjectes (menor i família), i el propi procés d'intervenció (Objectius, estratègies i tècniques).

- Desenvolupar una capacitat de mediació.

Mediar entre necessitats individuals del subjecte i les necessitats socials, tractar amb comunitats i resoldre conflictes.

- Crear i gestionar mitjans i recursos per a la intervenció.

Utilitzar recursos normalitzats de l'entorn que facilitin l'adaptació i integració; oferir recursos per a orientar i possibilitar relació d'ajut en aspectes educatius (àmbit personal i familiar), i aspectes de iniciació i preparació laboral; aportar recursos humans i materials per a facilitar socialització; optimitzar utilització de recursos per poder realitzar la mesura en el temps preestablert.

- Capacitat per formalitzar documents bàsics que regulen l'acció socioeducativa i utilitzar noves tecnologies.

Elaborar informes per informar al jutge de l'evolució del menor (inicial, seguiment i final), on es reflecteixin les característiques del menor, valoració i propostes del pla d'acció. Elaboració del PEI.

- Habilitat per a comunicar.

Comunicar de manera que es pugui informar de la situació jurídica del menor a la família, sobre equipaments i professionals que es poden fer càrrec de les problemàtiques que hagin sortit. Traspassar coneixements a l'entorn del menor sobre els drets que aquest té a poder estar integrat socialment i l'obligació de la societat i les seves institucions per a satisfer-los. Utilització d'un llenguatge pròxim i ajustat als sentiments i capacitats del menor, que està percebent el problema que ell planteja. Coneixement i utilització de les diferents tècniques de comunicació (verbal, no-verbal). Capacitat per comunicar-se de manera tècnica amb experts d'altres àrees i en diferents contextos per valorar situació i/o adequació del recurs i elaborar pla de treball específic pel menor en el recurs. Poder sensibilitzar els professionals envers la situació del menor. Comunicar i devolució dels resultats als protagonistes i jutge.

- Capacitat d'adaptar estratègies i tècniques d'intervenció.

Permet elaborar controls de les necessitats detectades i readaptar el procés d'intervenció, dotant-lo d'una flexibilitat essencial. Facilita la gestió de la temporalitat i l'estructuració del procés.

Actituds

Actituds professionals en relació al context d'intervenció:

- El tècnic ha de ser una persona autèntica i compromesa. Compromís ètic professional.

Autenticitat, també pot significar congruència o sinceritat. Aquesta actitud es refereix a la consistència que ha d'haver-hi entre el que el tècnic diu i el que realment és o fa. Significa la coincidència entre els valors expressats i els manifestos.

Compromesa en el sentit que ha de centrar l'atenció en els problemes i les dificultats, determinades per les característiques personals, per les del context o per la interacció entre ambdues. Alhora, també ha d'atorgar una atenció especial envers als canvis del menor i a facilitar aquests processos en qüestió.

- Actitud empàtica, respectuosa, solidària i de confiança envers els subjectes d'intervenció i institucions.

És la capacitat del tècnic per prendre una correcta consciència del que està experimentat o vivint el menor o jove, comprensió empàtica. Ha de mantenir una actitud receptiva i activa per ajudar als menors a reconèixer i/o acceptar que tenen la necessitat de ser ajudats per algú, facilitant i posant els fonaments d'una relació de confiança.

- **Acceptació incondicional.** Implica l'apreci a la dignitat de tot ésser humà, en aquest cas, el menor: disposició i compromís per treballar amb el menor o jove; consideració vers la seva autodeterminació, ha de considerar que el menor posseeix en sí mateix una sèrie de recursos que li permeten desenvolupar la seva vida afectiva, valoració adequada d'aquests recursos i potencialitats amb vista a estimular el seu ple rendiment; excloure el menyspreu, com una actitud oposada a l'acceptació, i de qualsevol actitud arrogant o de superioritat, sense que això signifiqui que s'acceptin aspectes particulars de la conducta.

- **Actitud flexible.** Actitud professional activa i flexible per intentar assolir la iniciació i continuïtat de la mesura. Ha d'interaccionar amb flexibilitat i alhora posar límits, exigències o processos facilitadors al menor. Això vol dir que, d'una banda i atesa la gravetat o no dels fets comesos, i les característiques pròpies del menor, es pugui posar al seu abast un ventall d'accions educatives basades en l'atenció i escolta personalitzada, l'observació on s'impliqui en tots els sentits i, sobretot, i en determinades circumstàncies, la disponibilitat i autenticitat en la relació establerta.

Aquesta flexibilitat, ha de donar també les respostes limitadores que calguin i siguin adequades, en funció de la situació i actitud del menor davant la intervenció.

Necessari mantenir una actitud activa en la recerca del vincle. El tècnic ha d'esdevenir essencialment participatiu.

- **Perseverant i Constant.** Persistir en el desenvolupament de les pròpies habilitats professionals per tal que el menor prengui nota de les seves necessitats i dificultats i col·labori d'una manera dinàmica i dialèctica amb el professional. El tècnic ha de presentar-se com un element dinamitzador de processos i facilitador d'elements de canvi.

- **Crítica i Autocrítica constructiva.**

- **Aprenentatge continuat i autònom.**
- **Emprenedora.**
- **Resolutiva.**
- **Reflexiva i Analista.**
- **Creativa.**

6.2. Graella de relacions amb nou pla d'estudis¹¹

Un cop seleccionades i identificades les competències generals amb les que hauria de complir l'educador social com a DAM, en virtut de la inferència realitzada sobre la metodologia d'intervenció establerta i la experiència professional viscuda, considero determinant, - per tal de començar a preveure l'ajustament amb el futur pla d'estudis proposat -, poder relacionar aquestes aptituds de la realitat professional concreta, amb les definides i proposades sota la filosofia del Llibre Blanc de Títol de Grau en Pedagogia i Educació Social, elaborat per la *Red de Educación* i publicat per la *Agencia Nacional de Evaluación de la Calidad y Acreditación* . En aquest, es defineix, especifica i proposa, un catàleg de competències com les preferents, referents i bàsiques per al disseny del futur pla d'estudis, amb l'objectiu de formar educadors socials competents i polivalents per tal de desenvolupar les seves funcions als diferents àmbits d'intervenció existents.

Atenent a la progressiva i creixent incorporació de l'educador com a tècnic dins l'àmbit de medi obert, i la modificació considerable proposada per al pla d'estudis d'aquesta diplomatura; considero rellevant poder descriure la relació entre aquelles competències requerides i les potencialment constitutives de la

---

¹¹ ANECA: *Libro Blanco de título de grado en Pedagogía y Educación Social*; i Pàgina web de la UdG: *La meva UdG/FEP/Estudis d'Educació Social/Les competències professionals dels ES*

futura formació universitària. Amb aquest objectiu, i de manera prospectiva, en la següent taula s'il·lustra la correlació existent:

COMPETÈNCIES TRANSVERSALS		COMPETÈNCIES REQUERIDES
<u>Instrumentals</u>	<i>-Capacitat d'anàlisi i síntesi</i>	- Capacitat d'anàlisi, síntesi i reflexivitat. - Reflexiva i Analista.
	<i>-Organització i planificació</i>	- Capacitat d'adaptar estratègies i tècniques d'intervenció.
	<i>-Comunicació oral i escrita en la llengua materna</i>	- Habilitat per a comunicar.

	<p><i>-Ús de les TIC en l'àmbit d'estudi i context professional</i></p>	<p>- Capacitat per formalitzar documents bàsics que regulen l'acció socioeducativa i utilitzar noves tecnologies.</p>
	<p><i>-Gestió de la informació</i></p>	<p>- Capacitat per formalitzar documents bàsics que regulen l'acció socioeducativa i utilitzar noves tecnologies.</p>
	<p><i>-Resolució de problemes i presa de decisions</i></p>	<p>- Capacitat d'adaptar estratègies i tècniques d'intervenció.</p> <p>- Actitud flexible.</p> <p>- Resolutiva.</p>

<u>Interpersonals</u>	- <i>Capacitat de crítica i autocrítica</i>	- Capacitat d'anàlisi, síntesi i reflexivitat. - Crítica i Autocrítica constructiva.
	- <i>Capacitat per integrar-se i comunicar-se amb experts d'altres àrees i en diferents contextos</i>	- Habilitat per a comunicar.
	- <i>Reconeixement i respecte a la diversitat i multiculturalitat</i>	- Acceptació incondicional.
	- <i>Habilitats interpersonals</i>	- Gestionar processos per a la motivació. - Actitud flexible.

	- <i>Compromís ètic</i>	<ul style="list-style-type: none"> - El tècnic ha de ser una persona autèntica i compromesa. - Perseverant i Constant.
<u>Sistèmiques</u>	- <i>Autonomia en l'aprenentatge</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Autoconeixement personal, no només a nivell teòric, sinó vivencial. - Aprenentatge continuat i autònom.
	- <i>Adaptació a situacions noves</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Capacitat d'adaptar estratègies i tècniques d'intervenció.

	- <i>Creativitat</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Actitud flexible. - Creativa.
	- <i>Iniciativa i esperit emprenedor</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Perseverant i Constant. - Emprenedora.
	- <i>Apertura vers l'aprenentatge al llarg de tota la vida</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Autoconeixement personal, no només a nivell teòric, sinó vivencial. - Aprenentatge continuat i autònom.
	- <i>Compromís amb la identitat, desenvolupament i ètica professional</i>	<ul style="list-style-type: none"> - El tècnic ha de ser una persona autèntica i compromesa. - Actitud flexible.
COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES		COMPETÈNCIES

		REQUERIDES
<u>Coneixements disciplinars</u>	<i>Conèixer les bases i fonaments teòrics de la intervenció socioeducativa i els seus àmbits d'actuació</i>	- Conèixer els programes, procediments, estratègies i tècniques d'intervenció
	<i>Conèixer les polítiques de benestar social i la legislació que fonamenten els processos d'intervenció socioeducativa</i>	- Conèixer característiques pròpies del Marc Legal i Administratiu regulador i vigent.
	<i>Conèixer els estadis evolutius de la població amb la que es treballa</i>	- Reconèixer la realitat des de la perspectiva Administrativa, Professional i dels Subjectes d'Intervenció

	<p><i>Conèixer els factors biològics i ambientals que afecten els processos socioeducatius</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Reconèixer la realitat des de la perspectiva Administrativa, Professional i dels Subjectes d'Intervenció - Conèixer situacions deficitàries que reclamen solució. Necessitats generals i específiques.
--	--	---

	<p><i>Conèixer les característiques fonamentals dels entorns socials i laborals d'intervenció</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Reconèixer la realitat des de la perspectiva Administrativa, Professional i dels Subjectes d'Intervenció - Conèixer recursos socials i institucionals existents i disponibles del context. - Identificar recursos humans i materials per a facilitar socialització
	<p><i>Conèixer les bases pedagògiques, psicològiques i sociològiques que estan en la base dels processos d'intervenció socioeducativa</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Conèixer els programes, procediments, estratègies i tècniques d'intervenció

	<i>Conèixer la teoria i metodologia per a l'avaluació en intervenció socioeducativa</i>	- Conèixer la teoria (tipologia), i metodologia per a l'avaluació en la intervenció.
<u>Competències professionals</u>	<i>Saber utilitzar els procediments i tècniques sociopedagògiques per a la intervenció, la mediació i l'anàlisi de la realitat personal, familiar i social</i>	- Capacitat d'anàlisi, síntesi i reflexivitat.
	<i>Gestionar estructures i processos de participació i acció comunitària</i>	- Gestionar processos per a la motivació.

	<p><i>Identificar i diagnosticar els factors habituals de crisi familiar i social i desenvolupar una capacitat de mediació per tractar amb comunitats socioeducatives i resoldre conflictes</i></p>	<p>- Capacitat d'observació orientada al recull d'informació i anàlisi de la realitat personal, familiar i social.</p> <p>- Desenvolupar una capacitat de mediació.</p>
	<p><i>Aplicar tècniques de detecció de factors d'exclusió i discriminació que dificulten la inserció social i laboral dels subjectes i col·lectius</i></p>	<p>-Capacitat d'observació orientada al recull d'informació i anàlisi de la realitat personal, familiar i social.</p>

	<p><i>Dissenyar, aplicar programes i estratègies d'intervenció socioeducativa en els diversos àmbits de treball</i></p>	<p>-Dissenyar, aplicar i avaluar programes i estratègies d'intervenció determinats, i saber utilitzar els procediments i tècniques específiques</p>
	<p><i>Avaluar programes i estratègies d'intervenció socioeducativa en els diferents àmbits de treball</i></p>	<p>-Dissenyar, aplicar i avaluar programes i estratègies d'intervenció determinats, i saber utilitzar els procediments i tècniques específiques</p>

	<p><i>Utilitzar tècniques d'intervenció socioeducativa i comunitària</i></p>	<p>-Dissenyar, aplicar i avaluar programes i estratègies d'intervenció determinats, i saber utilitzar els procediments i tècniques específiques</p>
	<p><i>Incorporar els recursos socials, institucionals, personals i material disponibles per portar a terme el treball en un determinat àmbit d'acció</i></p>	<p>- Capacitat d'observació orientada al recull d'informació i anàlisi de la realitat personal, familiar i social.</p> <p>- Capacitat d'anàlisi, síntesi i reflexivitat.</p> <p>- Capacitat d'adaptar estratègies i tècniques d'intervenció.</p>

	<p><i>Produir mitjans i recursos per a la intervenció educativa</i></p>	<p>- Crear i gestionar mitjans i recursos per a la intervenció.</p>
	<p><i>Gestionar mitjans i recursos per a la intervenció educativa</i></p>	<p>- Gestionar processos per a la motivació.</p> <p>- Crear i gestionar mitjans i recursos per a la intervenció.</p>
	<p><i>Utilitzar i avaluar les noves tecnologies amb finalitats formatives</i></p>	<p>- Capacitat per formalitzar documents bàsics que regulen l'acció socioeducativa i utilitzar noves tecnologies.</p>

	<i>Mostrar una actitud empàtica, respectuosa, solidària i de confiança vers els subjectes i institucions d'educació social</i>	- Actitud empàtica, respectuosa, solidària i de confiança envers els subjectes d'intervenció i institucions.
	<i>Desenvolupar actituds i domini lingüístics que possibilitin i afavoreixin el treball en entorns multiculturals i plurilingüístics</i>	- Habilitat per a comunicar.

7. Coneixements i continguts del Pla d'Estudis de 1999 ¹²

Tal i com s'ha referit anteriorment, a continuació precisaré aquelles característiques d'algunes de les assignatures troncal i obligatòries de l'antic pla d'estudis de 1999 que per l'objecte de treball, continguts a tractar i processos específics d'aprenentatge a desenvolupar, ofereixen una capacitat més ajustada en relació als coneixements, habilitats i actituds requerides pel perfil professional concret.

A aquests efectes, em serviré d'aquells continguts i/o competències de cada assignatura que es troben sotmesos a l'exposició pública dins la *guia de*

¹² Pàgina web de la UdG: *UdG/Estudia a la UdG/Els Estudis/1r o segon cicle/Educació Social/guia de matrícula/ disseny de l'assignatura del pla d'estudis de 1999*

matrícula informàtica de la pàgina web de la UdG, concretament, a la de *Disseny de l'assignatura* del pla d'estudis de 1999. Mitjançant aquesta informació i la experiència d'aprenentatge personal viscut al haver cursat cadascuna d'aquestes assignatures, formularé les relacions més significatives existents entre aquestes i les competències generals inferides al llarg del treball per a exercir de DAM; atenent-me sempre a les **analogies** presentades.

Educació Permanent: dins la programació de l'assignatura concreta i, especialment les competències específiques a treballar, destacaria: l'interès per fer que l'alumne *augmenti la curiositat intel·lectual afavoridora de l'estudi rigorós, el debat i la reflexió, el coneixement crític i la relació d'un pensament propi alternatiu i transformador*, en relació amb l'actitud perseverant i constant requerida; que *enamori i s'enamori del fet educatiu, es commogui i commogui a l'hora d'establir relacions educatives i visqui la passió i el contingut polític implícit en la pràctica educativa*, en consonància amb la necessitat que el tècnic sigui una persona autèntica i compromesa, estigui capacitada per gestionar processos per a la motivació i mantingui un aprenentatge continuat i autònom.

Noves tecnologies aplicades a l'educació: considerant el contingut d'aquesta assignatura i, conseqüentment, els coneixements i habilitats a desenvolupar per l'alumne entorn a l'*adquisició de coneixements bàsics en relació als recursos informàtics, mitjans audiovisuals, productes multimèdia i mitjans de comunicació*, i la capacitat d'*identificar possibles usos i aplicacions d'aquestes tecnologies en els diferents àmbits de l'educació no formal*; es pot determinar l'adequació amb l'habilitat requerida al tècnic de poder gestionar informació i utilitzar noves tecnologies.

Sociologia i antropologia social: basant-me en les competències plantejades des de l'assignatura per ser desenvolupades i adquirides per l'alumne, destacaria les relacions següents amb les aptituds que hauria de complir l'educador social com a DAM a l'hora d'exercir la tasca professional:

Competències assignatura-

- *Capacitat d'anàlisi i de raonament crític en relació als diferents fenòmens socioculturals.*
- *Capacitat de contextualitzar els processos socioculturals defugint l'etnocentrisme i el relativisme cultural extrem.*
- *Coneixement d'altres cultures i atenció a la diversitat.*
- *Consciència crítica de les diferents formes de desigualtat vigents en la nostra i en altres societats.*
- *Consciència de la possibilitat d'analitzar un mateix fenomen sociocultural des de diverses perspectives teòriques.*
- *Capacitat de transmetre informació oral i escrita sobre les continguts propis de l'àmbit social i cultural.*

Competències DAM-

- Reconèixer la realitat des de la perspectiva administrativa, professional i dels subjectes d'intervenció.
- Capacitat d'anàlisi, síntesi i reflexivitat.
- Acceptació incondicional.

Didàctica General:

Competències a destacar des de l'assignatura-

- *Organització i planificació d'una intervenció educativa en un context escollit. Comunicació oral i escrita en llengua materna: en les exposicions orals i la presentació de treballs.*
- *Ús de les TIC en context professional.*

- *Gestió de la informació: utilització de fons d'informació diverses.*
- *Capacitat de crítica i autocrítica.*
- *Habilitats interpersonals: habilitats comunicatives en el procés d'ensenyament-aprenentatge.*
- *Autonomia en l'aprenentatge.*

Competències DAM-

- Dissenyar, aplicar i avaluar programes i estratègies d'intervenció determinats, i saber utilitzar els procediments i tècniques específiques.
- Crear i gestionar mitjans i recursos per a la intervenció.
- Gestionar informació i utilitzar noves tecnologies.
- Habilitat per comunicar. Crítica i autocrítica constructiva.
- Aprenentatge continuat i autònom.

Programes d'animació sociocultural:

Competències a destacar des de l'assignatura-

- *Conèixer la reflexió teòrica i els plantejaments que fonamenten el treball educatiu des de l'Animació Sociocultural.*
- *Entendre i saber aplicar l'Animació Sociocultural com una metodologia d'intervenció de l'educador social en diferents projectes educatius.*
- *Projectar l'animació sociocultural com una tasca comunitària i alhora relacionar les funcions de l'animador amb el treball en xarxa.*

Competències DAM-

- Identificar recursos humans i materials per a facilitar socialització.
- Desenvolupar una capacitat de mediació.
- Crear i gestionar mitjans i recursos per a la intervenció.
- Habilitat per a comunicar.

Introducció als àmbits de l'educació social:

Competència a destacar des de l'assignatura-

- *Fer una aproximació als grans perfils de l'Educació Social al nostre context, dels seus elements definitoris i diferencials.*
- *Els principals camps d'intervenció dels educadors i les educadores socials: sectors tradicionals ui nous àmbits de treball per aquests professionals.*

En relació a aquests nous àmbits especificats, mantindria connexió amb les següents competències del DAM:

- Reconèixer la realitat des de la perspectiva administrativa, professional i dels subjectes d'intervenció.
- Conèixer recursos socials i institucionals existents i disponibles del context.

Bases metodològiques de la investigació educativa:

Competències DAM-

Conèixer la tipologia i metodologia per a l'avaluació en la intervenció. Capacitat d'observació orientada al recull d'informació i anàlisi de la realitat personal, familiar i social. Capacitat d'anàlisi, síntesi i reflexivitat. Capacitat d'adaptar estratègies i tècniques d'intervenció.

Psicologia social i de les organitzacions:

Competències a destacar des de l'assignatura-

- *Establir una visió psicosocial dels fenòmens i les relacions.*
- *Aprenentatge de conceptes teòrics bàsics de la psicologia Social que ajudin a analitzar i comprendre críticament la realitat social.*

Competències DAM-

- Reconèixer la realitat des de la perspectiva administrativa, professional i dels subjectes d'intervenció.
- Conèixer situacions deficitàries que reclamen solució.
- Identificar recursos humans i materials per a facilitar la socialització.
- Capacitat d'observació orientada al recull d'informació i anàlisi de la realitat personal, familiar i social.
- Capacitat d'anàlisi, síntesi i reflexivitat.
- Desenvolupar una capacitat de mediació.
- L'acceptació incondicional.

Intervenció educativa sobre problemes fonamentals de desadaptació social:

Competències a destacar des de l'assignatura-

- *Prendre consciència de la complexitat i multiplicitat de factors que entren en joc en el procés de socialització i , per tant, en les situacions de desadaptació social.*

- *Conèixer l'abast i les limitacions dels serveis i dispositius socials d'atenció al ciutadà de responsabilitat pública vers es problemes d'inadaptació social.*
- *Desenvolupar estratègies d'anàlisi, comprensió, valoració i intervenció dirigides a persones amb dificultats d'adaptació social.*

Competències DAM-

- Reconèixer la realitat des de la perspectiva administrativa, professional i dels subjectes d'intervenció.
- Conèixer recursos socials i institucionals existents i disponibles del context.
- Dissenyar, aplicar i avaluar programes i estratègies d'intervenció determinats, i saber utilitzar els procediments i tècniques específiques.
- Desenvolupar una capacitat de mediació.

Paral·lelament, considero que donaria cobertura a aspectes generals relacionats amb l'Actitud del DAM (persona autèntica i compromesa, empàtic, respectuós, solidari i de confiança, acceptació incondicional, flexible, perseverant i constant, i mantenir compromís ètic professional); a través del contingut previst amb el títol de *conèixer el tipus d'intervenció que es dona en els diferents nivells i en les diferents àrees d'actuació i reflexionar sobre allò característic de la intervenció socio-educativa en el paper d'educador/a social, (UF2. Respostes Socials a la Desadaptació: els Serveis Socials)*. Alhora, i dins la mateixa Unitat Formativa 2, destacaria el punt 24. *L'encàrrec institucional, i la no demanda*, amb la necessitat que tindrà l'educador com a DAM de gestionar recursos per a la motivació. Dins la *Unitat Formativa 3. Intervenció educativa en l'àmbit de l'atenció i protecció a la infància*, haig de fer esment a un dels aspectes més preponderants, si més no, per la temàtica específica a tractar i la relació directe amb l'objecte del meu treball, aquest punt pertany al 37. *L'infant infractor: la resposta social davant la delinqüència en menors d'edat*. Aquest, es correspon

primordialment amb les competències relacionades amb els Coneixements que requereix l'educador com a DAM, i serien: perspectiva administrativa i professional, marc legal, necessitats específiques del subjecte d'intervenció, i programes, procediments, estratègies i tècniques d'intervenció.

Psicologia del desenvolupament:

Competència a destacar des de l'assignatura-

- *Ajudar als alumnes a analitzar els processos de canvi evolutiu, identificant els factors que influeixen i interpretant i valorant les causes i conseqüències que se'n desprenen de la intervenció educativa.*

Competències DAM-

- Capacitat de conèixer situacions deficitàries que reclamen solució.
- Saber analitzar la realitat personal, familiar i social.
- Gestionar processos per a la motivació.
- Habilitat per a comunicar-se ajustant el llenguatge en funció dels sentiments i capacitat del menor.
- Habilitat per adaptar estratègies i tècniques d'intervenció en funció del control de les necessitats detectades.

Fonaments institucionals, administratius i legals de l'educació social:

Competències a destacar des de l'assignatura-

- *Conèixer el marc legal, institucional i administratiu de les principals àrees de la intervenció social en què haurà de moure's l'educador social.*

- *Tema 3: Els Serveis Socials, (en termes generals).*
- *Tema 4. Prestacions Econòmiques individuals, (en termes generals).*
- *Tema 5. El paper de l'educador social en els sistemes de benestar, (concretament l'aspecte del Codi deontològic)*

Competències DAM-

- Conèixer característiques pròpies del Marc Legal i Administratiu regulador i vigent.
- Coneixement de recursos socials i institucionals existents i disponibles del context.
- Crear i gestionar mitjans i recursos per a la intervenció.
- Compromís ètic professional.

Educació social i salut comunitària:

Competències a destacar des de l'assignatura-

- *Identificar i analitzar la nostra concepció del món i la nostra manera de pensar i entendre'l com a elements importants en relació a la nostra salut.*
- *Tenir capacitat de comprensió i empatia suficient per cooperar i treballar en equip.*
- *Planificar metodologies i estratègies d'intervenció, relatives a la promoció de la salut a nivell individual, de grup i comunitari.*

Competències DAM-

- L'autoconeixement personal, no només a nivell teòric, sinó vivencial.
- L'actitud empàtica, respectuosa, solidària i de confiança envers els subjectes i les institucions.

- Habilitat per a comunicar.
- Capacitat d'adaptar estratègies i tècniques d'intervenció.
- Una actitud flexible, d'autocrítica constructiva i creativa.

Anàlisi de la pràctica professional de l'educador social:

Competències a destacar des de l'assignatura-

- *Capacitat d'anàlisi de la pràctica professional*
- *Capacitat de síntesi*
- *Desenvolupar l'esperit d'autocrítica i la capacitat d'autoconeixement com a elements necessaris per a la intervenció professional de l'ES.*
- *Compromís amb la identitat, el desenvolupament i la ètica professionals.*
- *Capacitats, actituds i estratègies en la reflexió col·lectiva en tant que elements imprescindible de la pràctica professional i la seva millora contínua.*
- *Capacitat d'exposició, debat i defensa dels propis arguments en tant que element important en la pràctica professional.*

▪ Coneixements concrets a destacar des de l'assignatura:

- *La intervenció educativa: la planificació de la intervenció educativa (plans de treball, projectes d'intervenció), la seva implementació, la quotidianitat de la intervenció, l'avaluació de la pràctica professional.*
- *Recursos i tècniques professionals per a la intervenció: recursos didàctics, estratègies per a la intervenció, observació i registre de la intervenció.*

- *Ètica professional: Aspectes ètics i deontològics relacionats amb la professió d'educador/a social. El codi deontològic de l'ES, Comitès d'ètica aplicada...*

Competències DAM-

- Capacitat d'anàlisi, síntesi i reflexivitat.
- Habilitat per comunicar.
- L'Autoconeixement personal, no només a nivell teòric, sinó vivencial.
- Crear i gestionar mitjans i recursos per a la intervenció.
- Dissenyar, aplicar i avaluar programes i estratègies d'intervenció determinats, i saber utilitzar els procediments i tècniques específiques.
- Capacitat d'observació orientada al recull d'informació i anàlisi de a realitat personal, familiar i social.
- Actituds facilitades des de l'assignatura: Esdevenir Reflexiu i Analista, actitud de Crítica i Autocrítica constructiva, Compromís ètic professional, i Aprenentatge continuat i autònom.

8. Conclusions

Primerament, m'agradaria expressar la gratificació personal experimentada al llarg del treball, doncs, tot i haver resultat un treball de recerca, tempteig, anàlisi i reflexió extens en què s'ha hagut d'esmerçar temps i esforços, considero que el procés ha estat molt beneficiós, tant a nivell personal com professional. D'una banda, i en relació als continguts concrets a desenvolupar, puc determinar que he satisfet la necessitat personal d'aprofundir el coneixement referent a la figura professional del DAM i, concretament, a la intervenció educativa a través de mesures no privatives de llibertat. Paral·lelament, i en virtut de l'exercici realitzat al llarg del treball, he pogut inferir i alhora precisar quines serien les competències requerides i més característiques per tal de poder desenvolupar les funcions i tasques concretes corresponents a aquest perfil professional. D'aquesta manera, i amb la intenció de que aquest esdevingui un treball de caràcter instrumental i reflexiu, destacaria la funció informativa-divulgativa que pot aportar als futurs educadors/es socials que es comencin a interessar per l'àmbit en qüestió; i al mateix temps, el possibilitar una valoració-atenció especial per part dels docents i mateixos alumnes entorn als continguts, coneixements i les experiències d'aprenentatge que s'ofereixen i s'oferiran al llarg de la titulació, en relació amb les connexions existents vers les diferents sortides professionals.

En quant al desenvolupament del treball, destacaria les dificultats existents per a la recerca bibliogràfica i l'anàlisi documental posterior. Al ser un àmbit relativament recent i d'accés selectiu, s'ha vist propiciat l'adveniment de condicionants recurrents que han anat impossibilitant el treball continuat i més fluid. Conseqüentment, i per tal d'obviar aquestes limitacions, s'ha fet necessari un trasllat freqüent fins a la seu del CEJFE (Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada), i al mateix temps, accedir a la Delegació Territorial de Mesures Penals Alternatives i de Justícia Juvenil a Girona. Partint d'aquests serveis i recursos preferents, s'ha possibilitat l'adquisició de informació

específica i el garantir un anàlisi rigorós i la síntesi posterior d'aquests coneixements assolits; determinats sempre, per un criteri de valoració fonamentat en la experiència personal indirecta obtinguda durant el Pràcticum i les reflexions transmeses per professionals concrets de l'àmbit.

Per concloure, m'agradaria destacar la transcendència de la acció educativa amb aquests infants i joves atesos, la seva família i el context social concret de desenvolupament; doncs sense aquesta, no es podrien facilitar i promoure els elements fonamentals de canvi i millora, imprescindibles per a l'evolució personal positiva d'aquest i per garantir una progressiva integració social efectiva i satisfactòria. En aquest sentit, i en consonància amb les competències professionals referenciades al llarg del treball i els nous avenços en matèria de reforma i protecció de menors i joves infractors, haig de fer especial esment a la importància de la formació permanent-actualització específica de l'educador/a social un cop acabat els estudis, i a la pràctica-plantejament diari entorn aquestes actituds i habilitats més rellevants i imprescindibles; de manera que es vagi confeccionant una solvència professional i perfeccionament progressiu de la praxi.

9. Bibliografia

- Rimbau, C. (1988) *Els DAM, un projecte d'intervenció social amb perspectives de futur*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.
- CEA D'ANCONA, Mª A. (1992): *La Justicia de Menores en España*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas, Siglo XXI de España Editores, S.A..
- Amorós i Martí P. (1993). *Metodologia d'Intervenció en Medi Obert*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.
- Funes i Artiaga, J. (1994): *Mediació i Justicia Juvenil*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia, Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.
- Estany i Ricart, A., Peláez Artacho, A. (1999): *L'Execució de Mesures en Medi Obert. Criteris de Tractament en el Medi Obert. III Jornades de Treball*. Barcelona: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.
- Autors Varis (2000) *El Model de Justicia Juvenil a Catalunya*. Justicia i Societat; 21. Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia, Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.
- Capdevila, M., Ferrer, M., Luque, E. (2005). *La reincidència en el delictes en la justícia de menors*. Barcelona CEJFE, Col·lecció Justicia i Societat núm. 26
- Diferents documents d'ús intern proporcionat per professionals de la Delegació Territorial de Mesures Penals Alternatives i de Justicia Juvenil a Girona:
  - *Circular 1/2006, de la Direcció General de Justicia Juvenil, sobre disposicions comunes d'organització i funcionament dels equips de medi obert, aspectes principals.*
  - *Programa de llibertat vigilada. Servei d'Execució de Mesures. Desembre de 2001.*

- Publicacions informàtiques a gencat, (<http://www.gencat.cat/>);
Departament de Justícia:
  - *Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors.*
  - *Reial decret 1774/2004, de 30 de juliol, pel qual s'aprova el Reglament de la Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors. (BOE 209, de 20-8-2004)*
  - *Llei 27/2001, de 31 de desembre, de justícia juvenil (Inclosa la correcció d'errades publicada en el DOGC núm. 3580, de 21.02.2002)*
  - *Pla Director de Justícia Juvenil. Línies estratègiques, objectius i actuacions 2004-2007.*
  - Inici > Àmbits d'actuació > Formació, recerca i documentació > Recerca > Catàleg d'investigacions; Alba i Robles, José L. (2006) *Intervenció educativa eficaç en justícia juvenil*, Codi SC-3.134.06

- *ANECA: Libro Blanco de título de grado en Pedagogía y Educación Social*

- Pàgina web de la UdG, (<http://www.udg.edu/>):
  - *La meva UdG/FEP/Estudis d'Educació Social/Les competències professionals dels ES*
  - *UdG/Estudia a la UdG/Els Estudis/1r o segon cicle/Educació Social/ guia de matrícula/ disseny de l'assignatura del pla d'estudis de 1999*